

**ДЕРЖАВНА СЛУЖБА СТАТИСТИКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ СТАТИСТИКИ, ОБЛІКУ
ТА АУДИТУ**

**КАФЕДРА ФІНАНСІВ, БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ ТА
СТРАХУВАННЯ**

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ**

з навчальної дисципліни

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА

галузі знань	07 «Управління та адміністрування»
спеціальності	072 «Фінанси, банківська справа та страхування
освітньо-професійної програми	072 «Фінанси, банківська справа та страхування
факультету	фінансово-економічного

Київ
2023 рік

Заїчко І. В. Методичні рекомендації для самостійної роботи з дисципліни «Фінансова безпека» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 07 «Управління та адміністрування»: методичні рекомендації. Київ: НАСОА, 2023. 66 с.

Рецензенти:

Бондарук Т. Г., д.е.н., професор, завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування Національної академії статистики, обліку та аудиту.

Чуницька І.І., д.е.н., професор, професор кафедри фінансових ринків та технологій Державного податкового університету.

Затверджено на засіданні кафедри фінансів, банківської справи та страхування

Протокол від «30» серпня 2023 року № 1

Схвалено Вченою радою фінансово-економічного факультету НАСОА
Протокол від «31» серпня 2023 року № 1

Викладено методичні рекомендації з підготовки, структури, оформлення та порядку виконання самостійної роботи з дисципліни «Фінансова безпека» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 07 «Управління та адміністрування». Методичні рекомендації призначені для використання при проведенні самостійної роботи здобувачів. Містять теоретичний коментар до вивчення тем навчальної дисципліни, питання для самоконтролю знань, питання, що виносяться на самостійне вивчення за кожною темою навчальної дисципліни, тестові завдання, перелік питань для підготовки доповідей і обговорення за темами курсу, критерії оцінки самостійної роботи здобувачами, рекомендовану літературу.

©Заїчко І. В.
©НАСОА, 2023 рік

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	4
Теоретичний коментар до вивчення тем навчальної дисципліни.	7
Питання для самоконтролю знань	
Перелік питань що виносяться на самостійне вивчення за кожною темою навчальної дисципліни	33
Тестові завдання з навчальної дисципліни	35
Рекомендований перелік питань для підготовки доповідей і обговорення за темами курсу	50
Критерії оцінки стану виконання самостійної роботи здобувачами з навчальної дисципліни	60
Рекомендована література	62

ПЕРЕДМОВА

В нинішніх умовах розвитку національного господарства, посиленні інтеграційних та глобалізаційних процесів, одним з першочергових завдань визначається забезпечення національної безпеки держави. Фінансова безпека будучи важливою її складовою, без якої знаходиться під дією ряду зовнішніх та внутрішніх загроз: фінансові кризи, геополітична ситуація, вплив діяльності міжнародних організацій, інфляційні процеси, нестабільність правової системи, війна тощо. Швидка зміна ринкової кон'юнктури на світових фінансових ринках та взаємопов'язану систему економічних взаємин в побудові світового господарства стан вітчизняного фінансового сектора породжують щораз складнощі і забезпеченні контролю та виявленні проявів нестабільності внутрішнього і зовнішнього середовищ. В таких обставинах виникає необхідність в сукупній попереджувальній оцінці зовнішніх та внутрішніх факторів, які чинять прямий чи опосередкований вплив на фінансовий сектор країни.

Фінансова безпека виступає забезпеченням такого розвитку фінансової системи і фінансових відносин, а також процесів в економіці, при яких створюються необхідні фінансові умови для соціально-економічної та фінансової стабільності країни, збереження цілісності та єдності фінансової системи (включаючи грошово-кредитну, бюджетну, кредитну, податкову та валютну системи), успішного подолання внутрішніх і зовнішніх загроз України у фінансовій сфері.

Дисципліна «Фінансова безпека держави» є обов'язковою для підготовки фахівців галузі знань «Управління та адміністрування».

Метою навчальної дисципліни «Фінансова безпека держави» є формування у студентів системи знань з питань забезпечення фінансової безпеки держави як складової економічної та національної безпеки, а також тих її функціональних елементів, які безпосередньо впливають на рівень розвитку економічної системи держави в умовах глобальних трансформацій.

Самостійна робота здобувача, як форма організації навчального процесу, за якої заплановані завдання виконуються здобувачем самостійно під методичним керівництвом викладача, полягає у вивченні та опрацюванні відповідної літератури, законодавчих і нормативно-правових документів, а також у виконанні навчальних завдань. Вона включає: вивчення лекційних матеріалів; огляд літературних джерел за проблематикою дисципліни та опрацювання навчально-методичної рекомендованої літератури, вивчення законодавства, що регулює фінансову діяльність з приводу забезпечення фінансової безпеки; вивчення базових термінів і понять за темами навчальної дисципліни; підготовку до практичних, семінарських занять; підготовку до виступу на семінарських заняттях; поглиблене опрацювання окремих лекційних тем або питань; пошук (підбір) та аналітичний розгляд наукових публікацій за темами курсу; перевірку здобувачами особистих знань за запитаннями для самоконтролю; виконання навчальних практичних завдань і тестового контролю; систематизацію вивченого матеріалу; підготовку до модульних контрольних робіт та до підсумкового контролю.

Методичні рекомендації до організації самостійної роботи з навчальної дисципліни «Фінансова безпека» є складовою навчально-методичного забезпечення підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 07 «Управління та адміністрування» спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» освітньо-професійної програми «Фінанси, банківська справа та страхування».

Самостійна робота здобувачів вищої освіти займає значне місце у навчанні і є основним засобом оволодіння навчальним матеріалом поза навчальними заняттями. Самостійне вивчення певного матеріалу з предмету не тільки поглиблює знання здобувача, а й формує вміння працювати з літературою, творчо мислити, користуватися надбаними знаннями, сприяє формуванню самостійності як особистісної риси та важливої професійної якості, суть якої полягає в уміннях систематизувати, планувати, контролювати й регулювати свою діяльність без допомоги й контролю викладача.

Методичні рекомендації до організації самостійної роботи з навчальної дисципліни «Фінансова безпека» розроблені з метою практичної допомоги здобувачам вищої освіти при виконанні самостійної роботи.

В методичних рекомендаціях для самостійної роботи з навчальної дисципліни «Фінансова безпека» наведено теоретичний коментар до тем навчальної дисципліни, теми та плани для самостійної роботи, тестові завдання, питання для обговорення за темами курсу, критерії оцінки самостійної роботи здобувачами, рекомендовану літературу.

Для самостійного опрацювання матеріалу з курсу «Фінансова безпека» здобувач вищої освіти повинен користуватися як конспектом, так і навчальними посібниками, монографіями, науковими статтями, статистичними матеріалами тощо. Рекомендовані літературні джерела, наведені в списку літератури до кожної теми.

Самостійна робота – це форма організації самостійної підготовки та вивчення здобувачами вищої освіти навчальних матеріалів в аудиторний та поза аудиторний час.

Мета самостійної роботи з курсу «Фінансова безпека» – закріплення та поглиблення теоретичних знань у сфері забезпечення фінансової безпеки з урахуванням стратегічних пріоритетів соціально-економічного розвитку держави.

Завдання вивчення навчальної дисципліни сфокусовані на вивчення теоретичних основ та практичну підготовку здобувачів з питань: вивчення теоретичних та практичних засад фінансової безпеки; виявлення причинно-наслідкових зв'язків, джерел та механізму виникнення загроз фінансовій безпеці; відстеження та попередження існуючих та потенційних загроз фінансовій безпеці; вміння застосування методик та механізму розрахунку основних індикаторів, що забезпечують моніторинг поточного стану фінансової безпеки; оволодіння методиками оцінки фінансової безпеки держави з визначенням інтегрального показника, що формується на основі відповідних критеріїв та індикаторів; визначення напрямів мінімізації загроз фінансовій

безпеці з урахуванням стратегічних пріоритетів соціально-економічного розвитку держави.

Організація самостійної роботи з навчальної дисципліни «Фінансова безпека» має здійснюватися з дотриманням наступних вимог:

- обґрунтування необхідності завдань у цілому й конкретного завдання зокрема, що вимагає виявлення та стимулювання позитивних мотивів діяльності здобувачів вищої освіти;
- відкритість та загальна оглядовість завдань;
- надання методичних рекомендацій щодо виконання самостійної роботи.

Самостійна робота з дисципліни «Фінансова безпека» (передбачає вивчення здобувачами вищої освіти додаткових питань, які винесено на самостійне опрацювання та виконання завдань. Навчальний матеріал з курсу «Фінансова безпека», передбачений для засвоєння здобувачем вищої освіти під час виконання самостійної роботи виноситься на поточний та підсумковий контроль поряд з навчальним матеріалом, який опрацьовується під час аудиторних навчальних занять.

ТЕОРЕТИЧНИЙ КОМЕНТАР ДО ВИВЧЕННЯ ТЕМ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ, ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ ЗНАНЬ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. ОРГАНІЗАЦІЙНІ ОСНОВИ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ.

ТЕМА 1. ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ ТА ЇЇ ГОЛОВНІ КОМПОНЕНТИ

Мета: розкрити сутність, принципи, методи та функції фінансової безпеки держави. визначити понятійний апарат та складові фінансової безпеки.

Основні поняття і терміни: безпека, економічна безпека; фінансова безпека, суб'єкти забезпечення фінансової безпеки держави; механізм забезпечення фінансової безпеки, об'єкти фінансової безпеки держави; принципи забезпечення фінансової безпеки, функції фінансової безпеки, складові фінансової безпеки.

Рекомендована література:

Базова: [1, 2, 5, 7, 8, 9]

Допоміжна: [2, 24, 32, 33, 43, 44, 45, 46, 47, 50, 52, 59]

Інформаційні ресурси: [1, 5, 7, 12, 13, 18, 22, 28]

Методичні рекомендації до вивчення теми

Доцільно звернути увагу на те, що сьогодні безпеку в широкому розумінні трактують як стан захищеності особи, суспільства, держави від зовнішніх і внутрішніх небезпек та загроз, що ґрунтується на діяльності людей, суспільства, держави, світової спільноти народів по виявленню (вивченню), попередженню, ослабленню, усуненню (ліквідації) і віддзеркаленню небезпек і загроз, здатних погубити їх, позбавити фундаментальних матеріальних і духовних цінностей, завдати неприйняттого (неприпустимого об'єктивно і суб'єктивно) збитку, закрити шлях для виживання і розвитку.

Безпека в сучасному світі має безліч видів, але найбільш визначне та особливе місце посідає економічна безпека.

Економічна безпека – найважливіша якісна характеристика економічної системи, яка визначає її здатність підтримувати нормальні умови функціонування; стійке забезпечення ресурсами та розвиток, а також послідовну реалізацію економічних

Компонентами економічної безпеки держави є: виробнича, демографічна, енергетична, зовнішньоекономічна, інвестиційно-інноваційна, макроекономічна, продовольча, соціальна, фінансова безпека.

Далі вивчення теми потрібно продовжити вивчаючи різні погляди трактування фінансової безпеки, зокрема:

- з позицій ресурсно-функціонального підходу – як захищеність фінансових інтересів суб'єктів господарювання на усіх рівнях фінансових відносин;
- з погляду статички – як такий стан фінансової, грошово-кредитної, валютної, банківської, бюджетної, податкової, інвестиційної, митно-тарифної і фондової систем;
- у контексті нормативно-правового регламентування – як створення таких умов функціонування фінансової системи, за яких, по-перше, фактично виключена можливість спрямовувати фінансові потоки в незакріплені законодавчими нормативними актами сфери їх використання і, по-друге, до мінімуму знижена можливість зловживання фінансовими ресурсами.

Слід з'ясувати, що функціями фінансової безпеки держави є:

- Інформаційна
- Попереджувальна (превентивна)
- Практична
- Прогностична
- Регулювальна
- Захисна
- Контрольна

Для ефективного запровадження науково-теоретичних доміант у практичному досвіді вимагає не лише виокремлення критеріальних вимог щодо неї, а й визначенню головних принципів управління фінансовою безпекою.

Принципи управління фінансовою безпекою поділяються на загальні та спеціальні.

Слід розуміти, що правильне вирішення проблеми забезпечення фінансово-економічної безпеки держави залежить від чіткого розуміння основного понятійного апарату, який використовується при її здійсненні, і насамперед – уточнення таких категорій, як «безпека», «небезпека», «загроза», «ризик», «невизначеність».

Забезпечення безпеки – організація та реалізація системи заходів різного характеру з метою попередження, нейтралізації або локалізації потенційних чи реальних загроз.

Система безпеки – сукупність законодавчих актів і створених на її основі органів, інститутів і механізмів взаємодії з метою забезпечення безпеки.

Загрози – це негативні зміни у зовнішньому політичному, економічному або природному середовищі всередині країни, які поділяються на внутрішні та зовнішні, реальні й потенційні, цілеспрямовано створені будь-яким суб'єктом, або ті, що виникли стихійно, безпосередні та опосередковані тощо.

Загрози національній безпеці - наявні та потенційно можливі явища і чинники, що створюють небезпеку життєво важливим національним інтересам України.

Загрози фінансовій безпеці – небезпека нанесення фінансової шкоди, що проявляється у вигляді збитків, негативного впливу, перешкод в досягненні цілей.

Загрози фінансовій безпеці підприємства – це наявне чи потенційно можливе явище або чинник, яке створює небезпеку для реалізації фінансових інтересів підприємства.

Під **економічною загрозою** розуміють потенційну можливість завдання шкоди суб'єкту господарювання з боку окремих факторів, обумовлених характером економічної діяльності та зовнішнім середовищем.

Ризик – це імовірність настання події, яка може відбутися за певних обставин у майбутньому та призвести до позитивного, негативного або нульового результату. Множинність і різноспрямованість чинників ризику може призвести не тільки до серйозних втрат економічного характеру, але й до загрози безпеки всього об'єкта економічної системи.

Управління ризиками – це діяльність, спрямована на подолання невизначеності, яка виражається у відносинах суб'єктів господарської діяльності щодо оптимізації своїх інтересів до максимізації прибутку при об'єктивній неможливості врахувати і кількісно визначити комплекс діючих чинників, що породжують визначеність економічної системи.

Порогові/граничні значення індикаторів економічної безпеки – це кількісні величини, порушення яких викликає несприятливі тенденції та загрозові процеси в економіці. Наближення індикаторів економічної безпеки до їх гранично допустимої величини свідчить про наростання загроз соціально- економічній стабільності суспільства, а перевищення граничних, або порогових значень – про вступ суспільства в зону нестабільності і соціальних конфліктів, фактично про реальну загрозу економічній безпеці.

Далі вивчення теми потрібно продовжити розглядаючи фінансову безпеку на мікро- та макрорівнях.

На мікрорівні фінансова безпека включає фінансову безпеку домогосподарств (особистості) та фінансову безпеку підприємств (установ, організацій).

На макрорівні розглядається фінансова безпека держави, яка містить такі структурні складові: бюджетну, боргову, грошово-кредитну, валютну, інвестиційну, банківську безпеку та безпеку небанківського фінансового сектору. Визначення економічної сутності складників фінансової безпеки також має місце у законодавчо-правовій базі, зокрема в Методичних рекомендаціях щодо розрахунку рівня економічної безпеки України, які носять інформаційний та роз'яснювальний характер.

Питання для самоконтролю знань до теми 1.

1. Поняття безпеки як стану захищеності особи, суспільства, держави.
2. Економічна безпека держави: історичні аспекти та організаційно-правові основи становлення і розвитку в Україні.
3. Категоріальний апарат економічної безпеки та її базові елементи.
4. Економічна безпека як багаторівнева система: суть та складові.

5. Фінансова безпека: суть та місце в системі економічної безпеки держави.
6. Поняття фінансової безпеки з погляду ресурсно-функціонального підходу.
7. Поняття фінансової безпеки з погляду статичності.
8. Поняття фінансової безпеки з погляду у контексті нормативно-правового регламентування.
9. Функції фінансової безпеки держави.
10. Принципи управління фінансовою безпекою.
11. Понятійний апарат фінансової безпеки держави.
12. Складові фінансової безпеки держави та їх загальна характеристика.
13. Структурні компоненти фінансової безпеки.
14. Загрози фінансовій безпеці людини: соціально-економічні наслідки для суспільства.

ТЕМА 2. СИСТЕМА ОЦІНКИ, МОНІТОРИНГУ І РЕГУЛЮВАННЯ РІВНЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ

Мета: розширити та закріпити знання здобувачів щодо нормативно-правового забезпечення фінансової безпеки держави, дати знання здобувачам про визначення рівня загроз та механізму забезпечення фінансової безпеки.

Основні поняття і терміни: Нормативно-правове забезпечення фінансової безпеки держави; концепція національної безпеки; стратегія національної безпеки; концепція національної безпеки у фінансовій сфері; механізм забезпечення фінансової безпеки, принципи забезпечення фінансової безпеки держави; методика оцінки рівня фінансової безпеки держави. індикатори фінансової безпеки держави; порогові значення індикаторів фінансової безпеки держави.

Рекомендована література:

Базова: [3, 5, 7, 8, 9]

Допоміжна: [4, 5, 7, 9, 31, 46, 49, 56, 58]

Інформаційні ресурси: [1, 5, 7, 12, 13]

Методичні рекомендації до вивчення теми

При опрацюванні теоретичного матеріалу, слід зрозуміти, що *управління фінансовою безпекою* це свідомий цілеспрямований вплив суб'єкта управління на множину потреб, інтересів і цінностей особи, суспільства і держави, загроз і небезпек, внутрішніх і зовнішніх чинників, що впливають на стан фінансової безпеки, державні та недержавні інституції, які взаємодіють один з одним і здійснюють відповідну діяльність у межах законодавства України з метою підвищення її функціонування для розв'язання завдань щодо забезпечення фінансової безпеки.

Фінансова безпека досягається шляхом проведення виваженої фінансової політики відповідно до прийнятих в установленому порядку

доктрин, концепцій, стратегій і програм у політичній, економічній, соціальній, інформаційній і власне фінансовій сферах

Варто звернути увагу на те, що **загрози фінансовим інтересам** являють собою форму вираження їх протиріч з фінансовим середовищем функціонування підприємства, що відображає реальну або потенційну можливість виявлення деструктивної дії різних факторів і умов на їх реалізацію в процесі фінансового розвитку і яка призводить до прямого чи опосередкованого збитку.

Слід звернути увагу на необхідність розмежування понять «фінансова безпека держави» що характеризує динамічний розвиток фінансової системи та «забезпечення фінансової безпеки держави» як сукупності організаційно-правових відносин. Забезпечення фінансової безпеки держави базується на певному механізмі.

Механізм забезпечення фінансової безпеки держави – це система нормативно-правового, організаційно-інституційного забезпечення, методів та важелів впливу суб'єктів фінансової безпеки держави на її об'єкти з метою своєчасної ідентифікації, нейтралізації, захисту загроз національним інтересам у фінансовій сфері.

Функціонування механізму забезпечення фінансової безпеки держави базується на розробленій доктрині, концепції, стратегії та політики національної безпеки у фінансовій сфері та зумовлює визначення об'єктів фінансової безпеки, створення необхідних інститутів, конкретизації національних фінансових інтересів, систематизації відповідних загроз.

Доктрина фінансової безпеки є сукупністю офіційних поглядів на цілі, завдання, принципи та основні напрями забезпечення фінансової безпеки країни.

Концепція фінансової безпеки має містити пріоритетні цілі і завдання забезпечення безпеки, шляхи та методи їх досягнення, які б адекватно відображали роль фінансів у соціально-економічному розвитку держави. Її зміст покликаний координувати загальнодержавні дії у сфері забезпечення безпеки на рівні окремих громадян, господарюючих суб'єктів, галузей, секторів економіки, а також на регіональному, національному та міжнародному рівнях.

Стратегія фінансової безпеки має бути орієнтована на розробку і послідовне здійснення заходів щодо закріплення і розвитку позитивних процесів і подолання негативних тенденцій у сфері фінансових відносин.

При опрацюванні теоретичного матеріалу, варто розглянути елементи механізму забезпечення фінансової безпеки:

- об'єктивний і усесторонній моніторинг економіки і фінансової сфери з метою виявлення і прогнозування внутрішніх і зовнішніх загроз інтересам об'єктів фінансової безпеки;

- вироблення порогових, гранично допустимих значень фінансових та соціально-економічних показників /індикаторів/, перевищення яких може провокувати фінансову нестабільність і фінансову кризу;

- діяльність держави щодо виявлення і попередження внутрішніх і зовнішніх загроз фінансовій безпеці.

Ступінь впливу загроз визначається на підставі розрахунку і моніторингу системи індикаторів та порівняння їх із пороговими значеннями. *Індикатор* (від лат. *indico* — вказую, визначаю) — елемент, що відображає процес або стан об'єкта спостережень, його якісні та кількісні характеристики.

Передбачено визначення таких значень індикаторів фінансової безпеки держави:

- Хкрит – критичний рівень (0,2, або 20 % оптимального значення);
- Хнебезп – небезпечний рівень (0,4, або 40 % оптимального значення);
- Хнездв – незадовільний рівень (0,6, або 60 % оптимального значення);
- Хздв – величина індикатора, яка характеризується як задовільний рівень (0,8, або 80 % оптимального значення);
- Хопт – оптимальний рівень (1, тобто дорівнює оптимальному значенню).

Далі вивчення теми потрібно продовжити, визначаючи індикатори фінансової безпеки, які можуть набувати ознак за 3 основними видами:

- індикатори-стимулятори (тип С), зростання яких однозначно призводить до підвищення рівня фінансової безпеки;
- індикатори-дестимулятори (тип В), зростання яких однозначно призводить до зниження рівня фінансової безпеки;
- індикатори змішаної дії (тип А), які, зростаючи до певного оптимального рівня, ведуть себе як стимулятори, але подальше їх збільшення впливає негативно на рівень фінансової безпеки, що відповідає поведінці дестимулятора.

Процедура нормування масиву даних у статистичній обробці даних є поширеною і застосовується в інтегральному оцінюванні для приведення різноманітних показників до єдиного числового виміру та однакових одиниць вимірювання. Зазвичай нормований показник набуває значення від 0 до 1.

Варто враховувати також, що на фінансову безпеку впливає дія численних *внутрішніх і зовнішніх викликів і загроз*.

При цьому загрози фінансовій безпеці слід розглядати як наявні та потенційно можливі явища і чинники, що створюють небезпеку життєво важливим національним інтересам України у фінансовій та економічній сферах.

До активних факторів, що можуть формувати загрози фінансовій безпеці держави також належать динаміка сальдо торгового і платіжного балансу та значна залежність України від експортно-імпортової діяльності; втручання міжнародних фінансових організацій у внутрішні справи держави; вплив світових фінансових криз на фінансову систему України.

Сучасна динаміка суспільних процесів в Україні й світі зумовлює необхідність формування адекватної, ефективної та економічно виправданої системи захисту національних інтересів та забезпечення національної (в тому числі економічної і фінансової) безпеки.

Питання для самоконтролю знань до теми 2.

1. Система управління фінансовою безпекою.
2. Правове регламентування становлення та розвитку економічної безпеки.
3. Забезпечення фінансової безпеки держави як сукупності організаційно-правових відносин.
4. Механізм забезпечення фінансової безпеки.
5. Система забезпечення фінансової безпеки держави.
6. Критерії та індикатори оцінки фінансової безпеки людини.
7. Система індикаторів безпеки економічного простору.
8. Національні інтереси, стратегічні пріоритети і фінансова безпека України у контексті розвитку світової цивілізації.
9. Доктрина фінансової безпеки як сукупність офіційних поглядів щодо забезпечення фінансової безпеки країни.
10. Пріоритетні цілі і завдання забезпечення безпеки згідно Концепції фінансової безпеки.
11. Стратегія фінансової безпеки.
12. Роль фінансової політики в забезпеченні фінансової безпеки.
13. Значення Методичних рекомендацій щодо оцінки рівня економічної безпеки України (2003) в формуванні методологічного підґрунтя визначення рівня фінансової безпеки.
14. Індикатори рівня фінансової безпеки України визначені Методичними рекомендаціями розрахунку рівня економічної безпеки України від 29 жовтня 2013 року.
15. Ключові положення моніторингу системи індикаторів та порівняння їх із пороговими значеннями.
16. Характеристичні значення індикаторів.
17. Суть банківської безпеки.
18. Основні аспекти безпеки небанківського фінансового ринку.
19. Боргова безпека держави. Поняття і суть.
20. Бюджетна безпека та її вплив на фінансову безпеку держави.
21. Суть і значення валютної безпеки в забезпеченні фінансової безпеки держави.

ТЕМА 3. ФІНАНSOVA БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВА

Мета: розкрити сутність фінансової безпеки підприємства, визначити критерії та методи оцінювання фінансової безпеки підприємства.

Основні поняття і терміни: Економічна безпека підприємства, фінансова безпека підприємства, фінансовий ризик, загрози фінансовій безпеці суб'єктів підприємництва, критерії та індикатори оцінки рівня фінансової безпеки підприємства, фінансові інтереси підприємства, методи оцінки рівня фінансової безпеки підприємства, фінансова нестабільність, банкрутство, механізм, методи та важелі забезпечення фінансової безпеки підприємства, стратегічне управління фінансовою безпекою підприємства.

Рекомендована література:

Базова: [1, 6, 10]

Допоміжна: [10, 17, 18, 22, 23, 32, 48, 51, 53, 57, 58, 60]

Інформаційні ресурси: [1, 2, 3, 7, 8, 12, 13]

Методичні рекомендації до вивчення теми

При опрацюванні теоретичного матеріалу за темою «Фінансова безпека підприємства», слід врахувати, що на сучасному етапі економічного розвитку, в умовах криз та складних трансформаційних процесів суттєво ускладнюються умови господарювання підприємств.

Доцільно звернути увагу на те, що *економічна безпека підприємства* залежить від рівня конкурентоспроможності, фінансової стійкості та платоспроможності, ефективності функціонування та використання ресурсів більшості окремо взятих суб'єктів підприємницької діяльності. *Економічну безпеку підприємства* слід розглядати як такий стан системи регулювання, а також рівень розвитку підприємництва в державі (регіоні), за якого дотримуються гарантії захищеності життєво важливих інтересів окремо взятих суб'єктів підприємницької діяльності та підприємництва загалом від внутрішніх і зовнішніх загроз. Причому, *рівень економічної безпеки підприємства* не є статичним показником, а *включає такі три компоненти*:

- наявний рівень економічної незалежності підприємств;
- рівень економічної ефективності функціонування підприємств;
- здатність до подальшого розвитку.

У змістовому плані *складовими економічної безпеки підприємства* є технологічна, правова, інформаційна, *фінансова*, силова, інтелектуальна, кадрова, екологічна та ринкова безпеки.

Доречним буде з'ясувати, що *фінансова безпека підприємства* - це фінансовий стан, який характеризується збалансованістю і якістю сукупності фінансових інструментів, технологій і послуг, котрі використовуються підприємством, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх загроз, здатністю фінансової системи підприємства забезпечувати реалізацію власних фінансових інтересів, забезпечувати ефективний і сталий розвиток цієї фінансової системи.

При вивченні теми, необхідно звернути увагу на те, що *об'єктом фінансової безпеки підприємства* є фінансова діяльність підприємства, безпеку якої необхідно забезпечити. Фінансова діяльність – це процес, на який спрямовують функціонування підсистеми забезпечення фінансової безпеки.

Суб'єкти фінансової безпеки – це керівництво підприємства та його персонал.

Слід звернути увагу на те, що сутнісними характеристиками фінансової безпеки підприємства є:

- Основний елемент системи економічної безпеки підприємства

- Система кількісних і якісних параметрів фінансового стану підприємства, яка в комплексі відображає рівень його фінансової захищеності
- Система пріоритетних збалансованих фінансових інтересів підприємства, що потребують захисту у процесі його фінансової діяльності
- Система реальних і потенційних загроз зовнішнього та внутрішнього характеру фінансовим інтересам підприємства
- Диференційний рівень кількісних і якісних параметрів захищеності фінансових інтересів підприємства, адекватний його фінансовій філософії
- Система, яка забезпечує стабільність найважливіших фінансових пропорцій розвитку підприємства, що формують захищеність його фінансових інтересів
- Система, яку спрямовано на створення необхідних фінансових передумов стійкого зростання підприємства в поточному й перспективному періоді

Далі вивчення теми потрібно продовжити вивчаючи класифікацію видів фінансової безпеки підприємства

Потрібно звернути увагу й на те, що *предметом* фінансової безпеки підприємства є діяльність суб'єктів фінансової безпеки, реалізація принципів, функцій, стратегічної програми або конкретних заходів щодо забезпечення фінансової безпеки, спрямованої на об'єкти фінансової безпеки.

Слід розуміти, що недостатня увага до проблем забезпечення безпеки діяльності може навіть при високій прибутковості бізнесу призвести до того, що підприємство стане вкрай уразливим до різного виду ризиків, а в майбутньому може спричинити його банкрутство. З іншого боку, зростання бізнесу викликає значну залежність від зовнішніх джерел фінансування, що може призвести до поступової втрати самостійності при прийнятті управлінських рішень та негативно відобразитись на його *фінансовій стабільності*.

Критерієм стійкого фінансового стану є фінансова рівновага, що визначається збалансованістю фінансових активів та позичкового капіталу.

Стійким вважається стан суб'єкта підприємництва, коли всі нефінансові активи є власними, а фінансові - позиковими.

Фінансова стійкість підприємства - це такий стан процесу формування і використання ресурсів господарського суб'єкта, який забезпечує його розвиток на основі зростання вартості капіталу при збереженні відповідного рівня платоспроможності і кредитоспроможності. Абсолютна фінансова стійкість неможлива, оскільки залежить від впливу великої кількості факторів, дія їх не є статичною, тобто вони постійно модифікуються і змінюються.

Фінансова криза підприємства є однією з найбільш серйозних форм порушення його фінансової рівноваги, що відображає протиріччя, які циклічно виникають протягом його життєвого циклу, під впливом різноманітних факторів, між фактичним станом його фінансового потенціалу

і необхідним обсягом фінансових ресурсів, що несе найбільш небезпечну потенційну загрозу його функціонуванню».

Виникнення криз обумовлене ризиковою природою діяльності суб'єктів підприємництва. У процесі своєї діяльності суб'єкт підприємництва стикається із *внутрішніми та зовнішніми ризиками*. *Внутрішні ризики* пов'язані безпосередньо з власними прорахунками і недоліками, а також форс-мажорними обставинами. *Зовнішні ризики* – ризики зміни зовнішнього середовища, починаючи від економічної ситуації в країні, закінчуючи проблемами з контрагентами й органами державної влади.

Слушним є розгляд складових елементів фінансової безпеки підприємства тісно пов'язано між собою та значною мірою залежать від факторів зовнішнього та внутрішнього середовища. Кожна зі складових має забезпечувати високий рівень фінансової безпеки підприємства та ефективно протидіяти загрозам усіх видів.

Доцільно звернути увагу на те, що ***функціональна структура фінансової безпеки підприємства*** – це сукупність елементів, її складових, які в комплексі забезпечують нормальне продуктивне функціонування підприємства.

Відповідно до структурних складових фінансової безпеки підприємства застосовують багато методів оцінювання рівня фінансової безпеки підприємства, серед яких:

- індикаторний;
- ресурсно-функціональний;
- метод золотого правила фінансування;
- метод бального оцінювання і т. ін.

Основними етапами процесу управління фінансовою безпекою підприємства є:

1 - й етап: ідентифікація потенційно проблемних ситуацій, що полягає у визначенні проблемних місць у діяльності, оцінка причин їх виникнення та масштабів наслідків;

2 - й етап: ліквідація проблемних ситуацій, яка полягає у сукупності заходів з вибору важелів впливу на проблему та методів їх усунення;

3 - й етап: контроль, що містить у собі всебічну оцінку ефективності вживання заходів та аналіз поточного стану щодо наявності проблемних ситуацій;

4 - й етап: оптимізація фінансового управління, що полягає в забезпеченні оптимального використання фінансових ресурсів і потенціалу організації шляхом використання відповідного фінансового інструментарію та специфічних методів фінансового управління.

Фінансування підприємницької діяльності може виникати з декількох джерел, проте, незалежно від цієї обставини питання фінансової безпеки повинно стояти на першому місці. Дефіцит фінансових ресурсів, шляхів їх залучення призводить до зниження платоспроможності підприємства, воно стає збитковим, а в середньостроковому періоді за однакових інших умов

суб'єкт підприємництва втрачає партнерів-постачальників, покупців, ринки збуту та зменшується його кадровий потенціал.

Суттєву загрозу фінансовій безпеці підприємства так само несе і надлишок фінансових ресурсів:

- необгрунтоване залучення кредитів веде до зростання витрат на виплату відсотків, зниження ефективності виробництва; не оптимальна структура власного капіталу та входження нових співвласників може супроводжуватись конфліктами інтересів, неузгодженістю дій в управлінні;
- збільшення залучених фінансових ресурсів в плані зростання заборгованостей фірми призводить до накладання адміністративних та фінансових санкцій, зниження ділової репутації підприємства.

Слід з'ясувати, що стратегія фінансової безпеки підприємства у своєму становленні проходить наступні етапи:

1. Визначення часових рамок провадження.
2. Аналіз зовнішнього та внутрішнього середовища; SWOT-аналіз.
3. Комплексна оцінка стратегічної фінансової безпеки підприємства.
4. Формування стратегічних цілей підприємства (що не повинні йти врозріз з фінансовою безпекою суб'єкта).
5. З'ясування та розробка цільових орієнтирів-індикаторів досягнення результатів фінансової діяльності.
6. Прийняття стратегічних рішень щодо максимізації фінансового результату.
7. Оцінка існуючої стратегії фінансової безпеки, її можливе корегування.
8. Забезпечення реалізації стратегії фінансової безпеки.
9. Здійснення контролю ефективно і реалізації стратегії фінансової безпеки.

Забезпечення фінансової безпеки підприємства базується на певному механізмі. *Складовими елементами механізму управління фінансовою безпекою підприємства є:* сукупність фінансових інтересів підприємств, функції, принципи і методи управління, організаційна структура, управлінський персонал, технологія управління, фінансові інструменти, критерії оцінки рівня фінансової безпеки.

Зважаючи на те, що фінансова безпека не є статичною, то механізм забезпечення фінансової безпеки включає такі елементи:

- здійснення *моніторингу* фінансового стану суб'єкта підприємництва з метою раннього виявлення ознак його кризового стану;
- визначення масштабів* кризового стану;
- дослідження основних факторів*, що обумовлюють кризовий розвиток суб'єкта підприємництва;
- реалізація* заходів щодо запобігання криз;
- контроль* за виконанням антикризових заходів і оцінка отриманих результатів;
- забезпечення стабільності* та ефективної діяльності суб'єкта підприємництва як у короткостроковому, так і довгостроковому періодах.

Забезпечення фінансової безпеки підприємства вимагає, перш за все, захисту ключових фінансових інтересів.

Основними фінансовими інтересами суб'єктів підприємництва є:

- зростання ринкової вартості підприємства;
- максимізація прибутку підприємства;
- забезпечення підприємства основним і оборотним капіталом;
- забезпечення підприємства інвестиціями;
- оптимізація відрахувань підприємства до бюджету.

Однією із ключових складових даної системи є *підсистема фінансової діагностики*, що являє собою певний набір методичних розробок, який дозволяє на ранніх стадіях визначити кризові ситуації, оцінити ступінь їх загрози для суб'єкта підприємництва та фактори, що їх викликали.

Складовими системи забезпечення управління фінансовою безпекою підприємства є: фінансова діагностика, сукупність фінансових важелів та методів впливу, контроль.

Заключною підсистемою, що необхідна для забезпечення управління фінансовою безпекою підприємства є підсистема контролю та оцінки результатів, основними функціями якої є:

- порівняння досягнутих результатів з очікуваними;
- визначення ступеня відхилення фактичних результатів від запланованих;
- контроль за розробкою оперативних рішень з нормалізації фінансової діяльності;
- оцінка ефективності заходів щодо нейтралізації кризи;
- спостереження за ходом реалізації завдань з фінансового управління;
- забезпечення обміну інформаційними потоками між ключовими підсистемами; тощо.

Питання для самоконтролю знань до теми 3.

1. Розкрийте сутність фінансової безпеки як складової економічної безпеки підприємства.
2. Розкрийте понятійний апарат фінансової безпеки підприємства.
3. Охарактеризуйте критерії фінансової безпеки підприємства.
4. Визначте ознаки фінансової безпеки підприємства.
5. Охарактеризуйте фактори впливу на рівень фінансової безпеки підприємства.
6. Визначте рівні фінансової безпеки підприємства.
7. Охарактеризуйте зв'язок фінансової безпеки підприємства із забезпеченістю його фінансовими ресурсами.
8. Розкрийте критерії та методи оцінювання фінансової безпеки підприємства.
9. Охарактеризуйте зв'язок фінансової безпеки держави та підприємства.
10. Визначте шляхи мінімізації загроз та забезпечення інтересів фінансової безпеки підприємства.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ.

ТЕМА 4. ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ ТА НЕБАНКІВСЬКОГО ФІНАНСОВОГО РИНКУ

Мета: розкриття сутності безпеки банківської системи та її місце в фінансовій безпеці держави, визначення основних індикаторів небанківського фінансового ринку та безпеки страхового ринку.

Основні поняття і терміни: безпека банківської системи (банківська безпека); фінансова безпека банківської діяльності; загрози безпеці комерційного банку; індикатори банківської безпеки; індикатори безпеки банку; економічні нормативи НБУ; стратегія забезпечення банківської безпеки, безпека небанківського фінансового сектору, безпека страхового ринку, індикатори безпеки страхового ринку, безпека фондового ринку, індикатори безпеки фондового ринку, індикатори фінансової безпеки небанківського фінансового ринку, загрози фінансової безпеки небанківського фінансового ринку.

Рекомендована література:

Базова: [1, 2, 4, 7, 8, 9, 11]

Допоміжна: [6, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 38, 55, 61]

Інформаційні ресурси: [1, 2, 3, 6, 10, 12, 13]

Методичні рекомендації до вивчення теми

При опрацюванні теоретичного матеріалу за цією темою, слід визначити, що **фінансова безпека банківської системи** — це стан банківської системи, за якого забезпечуються умови для її стабільного й ефективного функціонування, максимізації прибутку та оптимального використання її ресурсів для соціально-економічного розвитку країни

Доцільно звернути увагу на те, що **безпека комерційного банку** – це стан захищеності інтересів власників, керівництва і клієнтів банку, матеріальних цінностей та інформаційних ресурсів від внутрішніх та зовнішніх загроз.

Безпека банків має багатofункціональний і комплексний характер та охоплює безпеку банку як організації, безпеку дій банківського персоналу, безпеку здійснення банківських операцій, інформаційну безпеку.

Безпека банку як організації пов'язана з внутрішнім і зовнішнім середовищем його діяльності.

Загрози зовнішнього середовища банку – це дії з боку клієнтів, партнерів, конкурентів, державних установ і громадян, а також кримінального середовища.

У внутрішньому середовищі найбільш загрозовими можуть бути некомпетентні дії персоналу, адміністрації банку та керівників його підрозділів щодо управління активно-пасивними операціями, здійснення банківських операцій, роботи з клієнтами та витоку інформації.

Безпека персоналу банку пов'язана з його внутрішнім середовищем і залежить від небажання персоналу банку брати участь у кримінальних або тінювих операціях та задоволення вимоги банківського персоналу отримувати справедливую заробітну плату.

Безпека банківських операцій хоч і пов'язана з безпекою банку як організації та безпекою банківського персоналу, має більш технічний аспект і залежить від технології здійснення банківських операцій та розрахунків.

Інформаційна безпека банку – це стан його інформаційної системи, за якого забезпечується надійний захист інтересів банку і його клієнтів.

Фінансова безпека комерційного банку – це: сукупність умов, за яких потенційно небезпечні для фінансового стану комерційного банку дії чи обставини попереджені чи зведені до такого рівня, за якого вони не здатні завдати шкоди встановленому порядку функціонування банку, збереженню й відтворенню його майна та інфраструктури і перешкодити досягненням банком статутних цілей; стан захищеності фінансових інтересів комерційного банку, його фінансової стійкості, а також середовища, в якому він функціонує.

Відповідно до наведених видів безпеки банку розрізняють такі **об'єкти банківської безпеки**: фінансові ресурси, матеріальні засоби, персонал банку, інформаційні ресурси з обмеженим доступом.

Отож **фінансова безпека банку** є важливою складовою фінансової безпеки банківської системи, що характеризується збалансованістю і стійкістю до зовнішніх і внутрішніх загроз, її здатністю досягти поставлених цілей і генерувати достатній обсяг фінансових ресурсів для забезпечення стійкого розвитку

При вивченні теми, необхідно звернути увагу на основні загрози фінансовій безпеці комерційних банків, які умовно можна поділити на *зовнішні* (з боку клієнтів, партнерів, конкурентів, криміналу, держави в особі різних державних установ, громадян) та *внутрішні* (з боку власників, адміністрації, менеджерів підрозділів, спеціалістів, неформальних груп).

Слід звернути увагу на те, що фінансова безпека конкретного комерційного банку, може визначатися з використанням в аналітичній роботі таких показників, як:

питома вага проблемних кредитів (експерти встановили, що рівень проблемних кредитів впливає на показник надійності банку суттєвіше, ніж інші чинники) **в обсязі чистих активів банку**, що свідчить про якість його кредитного портфеля, а також ризикованість кредитної політики;

співвідношення високоліквідних коштів і поточних пасивів банку, що показує ступінь його захищеності від ризику відкликання коштів в один момент усіма клієнтами;

співвідношення власних і залучених коштів, що характеризує рівень надійності банку в довгостроковій перспективі, слугуючи оцінкою його

спроможності покрити власними коштами обсяг зобов'язань перед клієнтами;

питома вага високоліквідних коштів у обсязі чистих активів банку, значення якої допомагає оцінити середньостроковий рівень ліквідності; рентабельність чистих активів.

Чільне місце в системі фінансової безпеки банківських клієнтів посідає розмір позичкового відсотка, оскільки він дозволяє з'ясувати, чи буде рентабельною реалізація проекту, на здійснення якого береться кредит, тобто чи окупляться затрати.

Для своєчасного виявлення наявних і потенційних недоліків у сфері забезпечення комплексної фінансової безпеки банківського сектору економіки України необхідно визначити її відповідні *індикатори* та проводити постійний моніторинг із метою вжиття необхідних заходів.

Використання методики Міністерства економічного розвитку і торгівлі України дає можливість визначення рівня фінансової безпеки шляхом розрахунку інтегрального показника.

Далі вивчення теми потрібно продовжити вивчаючи поняття безпеки небанківського фінансового ринку та основні індикатори безпеки страхового ринку.

Безпека страхового ринку - це такий рівень забезпеченості страхових компаній фінансовими ресурсами, який дав би їм змогу в разі потреби відшкодувати обумовлені в договорах страхування збитки їх клієнтів і забезпечити ефективне функціонування; безпека фондового ринку.

У межах державного регулювання страхової діяльності можна виокремити *державне регулювання безпеки страхового ринку*, яке полягає у забезпеченні захисту страхового ринку загалом та економічних інтересів його учасників від зовнішніх та внутрішніх загроз. *внутрішні* (викликані внутрішнім середовищем страхової компанії) та *зовнішні* (з боку партнерів, конкурентів, криміналу, іноземних суб'єктів господарювання, засобів масової інформації, держави та інших іноземних держав)

Доцільно з'ясувати, що безпека фондового ринку безпосередньо пов'язана з безпекою грошового обігу, бюджетною, борговою, валютною, інвестиційною та інфляційною безпекою держави, а також із фінансовою безпекою численних юридичних і фізичних осіб. Фондовий ринок як реальний інструмент забезпечення інвестиційних потреб здатний себе реалізувати тільки в разі, якщо всі угоди й процеси, які здійснюються на ньому, будуть безпечними.

Індикаторами безпеки фондового ринку є:

- рівень капіталізації лістингових компаній до ВВП;
- рівень волатильності індексу Першої фонової торговельної системи (ПФТС).

Питання для самоконтролю знань до теми 4.

1. Розкрийте сутність безпеки банківської системи.
2. Визначте вплив безпека банківської системи та економіку.
3. Охарактеризуйте актуальні загрози банківській безпеці в Україні.

4. Визначте критерії і індикатори банківської безпеки
5. Визначте зовнішні та внутрішні інструменти фінансової безпеки банку.
6. Розкрийте сутність безпеки страхового ринку
7. Класифікація загроз безпеці страхового ринку та їхній зміст
8. Визначте головні функції фондового ринку в економіці?
9. Розкрийте сутність безпеки фондового ринку?
10. Охарактеризуйте індикатори безпеки фондового ринку?

ТЕМА 5. БОРГОВА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ

Мета: набуття теоретичних знань щодо сутності боргової безпеки держави її критеріїв та індикаторів

Основні поняття і терміни: боргова безпека держави; дефолт; технічний дефолт; повний дефолт; державний борг; внутрішній борг; зовнішній борг; борговий тягар; індикатори боргової безпеки держави; ризик державного боргу; загрози борговій безпеці держави; управління державним боргом; реструктуризація боргу; механізм забезпечення боргової безпеки держави.

Рекомендована література:

Базова: [3, 5, 9, 11]

Допоміжна: [20, 21, 26, 27]

Інформаційні ресурси: [3, 4, 5, 9, 11, 12]

Методичні рекомендації до вивчення теми

Вивчення теми доцільно розпочинати із з'ясування суті боргової безпеки полягає, яка полягає у здатності держави ефективно управляти своїм боргом і запобігати кризам, пов'язаним з неплатоспроможністю чи надмірним зростанням боргу. Її елементами можуть бути:

- забезпечення стабільності фінансової системи держави,
- контроль за бюджетними видатками,
- ефективне використання позичених коштів,
- мінімізація ризиків при взятті нових позик,
- розвиток економіки для забезпечення джерел доходів держави та інші заходи.

Доцільно зрозуміти, що рівень боргової безпеки визначається такими факторами:

- загальним обсягом, структурою за джерелами запозичень, видами валют, умовами емісії, амортизації та обслуговування (обсяг емісії державних цінних паперів, тривалість передбачуваного строку погашення, дохідність, відсоткові платежі, наявність чи відсутність певних пільг) і динамікою боргових зобов'язань;
- переліком наявних і потенційно можливих боргових інструментів, що використовуються у практиці державних запозичень, а також фактичні

пропорції між ними, що зумовлено різним рівнем безпечності різноманітних форм фінансування внутрішньої і зовнішньої заборгованості, і можливість диверсифікації ринку державних цінних паперів;

- темпами зростання реального ВВП й офіційним обмінним курсом;
- системою управління державним боргом і адекватністю інструментів управління поточним умовам;
- політичною стабільністю в країні;
- формою державного правління, тривалістю роботи уряду в незмінному складі;
- стану нормативно-правової бази, що регламентує формування та управління державним боргом, стратегію боргової політики країни.
- ступінь інформаційного та нормативно-правового забезпечення боргової політики держави;
- стратегія боргової політики держави;
- структура державного боргу;
- рівень соціально-економічного розвитку;
- напрямок політичного та економічного курсу держави;
- «борговий досвід» держави тощо.

Слід звернути увагу на те, що індикатори оцінки боргової безпеки держави - це показники, що використовуються для визначення стану боргової ситуації країни та її здатності погашати боргові зобов'язання в майбутньому.

Граничні значення індикаторів боргової безпеки є, так званими, «точками відсікання», що слугують для виявлення потенційних загроз.

Далі вивчення теми потрібно продовжити, визначаючи загрози *борговій складовій національних економічних інтересів держави*. Деякі з них наступні:

1. Зростання рівня боргу;
2. Валютний ризик;
3. Зміни в міжнародній кон'юнктурі;
4. Недостатність інвестицій;
5. Корупція;

Варто враховувати також, що механізм забезпечення боргової безпеки держави включає в себе різні заходи та інструменти, що дозволяють зменшити ризики та негативні наслідки зростання державного боргу для економіки країни та фінансової стабільності держави.

Потрібно звернути увагу й на те, що наразі провідною методикою оцінювання якості управління боргом є методика оцінювання ефективності управління державним боргом (ОЕУДБ), розроблена спеціалістами Департаменту економічної політики і боргу групи Світового банку на основі найкращої міжнародної практики.

Питання для самоконтролю до теми 5.

1. З'ясуйте сутність поняття «боргова безпека».
2. Охарактеризуйте показники для оцінки рівня фінансової безпеки.

3. Назвіть головні ознаки боргової політики.
4. Поясніть взаємозв'язок державного боргу та економічної безпеки
5. Боргова складова фінансової безпеки держави.
6. Ризики та загрози боргової складової національним економічним інтересам та фінансовій безпеці держави.
7. Охарактеризуйте основні індикатори, що визначають боргову безпеку.
8. Хто затверджує структуру і граничний обсяг державного боргу країни?
9. Критерії та індикатори оцінки боргової безпеки держави.
10. Назвіть шляхи подолання проблеми державного боргу в Україні.

ТЕМА 6. БЮДЖЕТНА БЕЗПЕКА: ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ТА ПРАКТИКА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Мета: набуття теоретичних знань щодо сутності бюджетної безпеки держави її критеріїв та індикаторів

Основні поняття і терміни: бюджетна безпека; бюджет; бюджетна політика; чинники бюджетної безпеки держави; загрози бюджетній безпеці держави; індикатори бюджетної безпеки держави; рівень бюджетної централізації; структура доходів і видатків бюджету; дефіцит бюджету; методи фінансування дефіциту бюджету; загрози бюджетній безпеці держави; бюджетне планування і прогнозування; бюджетна стратегія; бюджетне і фінансове вирівнювання.

Рекомендована література:

Базова: [1, 2, 4, 8]

Допоміжна: [1, 3, 8, 19, 25, 28, 29, 31, 34, 35, 36, 39, 40, 44]

Інформаційні ресурси: [2, 3, 4, 9, 12, 13]

Методичні рекомендації до вивчення теми

При опрацюванні теоретичного матеріалу, слід зрозуміти, що **бюджетна безпека** – це спроможність бюджетної системи забезпечити фінансову самостійність держави та ефективне використання бюджетних коштів у процесі виконання державою своїх функцій.

Об'єктом бюджетної безпеки є бюджетні ресурси, кількісні та якісні характеристики бюджетної системи й параметри бюджетного процесу, що оцінюються в процесі забезпечення бюджетної безпеки.

Предметом бюджетної безпеки виступає діяльність держави, фінансових інституцій, спрямована на реалізацію певного її рівня, шляхом впливу на об'єкт бюджетної безпеки.

Варто звернути увагу на те, що для оцінювання рівня бюджетної безпеки (як головного складника фінансової безпеки держави) використовують такі індикатори:

відношення дефіциту/профіциту державного бюджету до ВВП, виражається у відсотках;

частка дефіциту/профіциту бюджетних та позабюджетних фондів сектору загальнодержавного управління у ВВП;
 рівень перерозподілу ВВП через зведений бюджет;
 відношення обсягу сукупних платежів з обслуговування та погашення державного боргу до доходів державного бюджету.

Варто враховувати також, що загрози бюджетній безпеці держави можуть бути *внутрішніми та зовнішніми*.

Внутрішні загрози бюджетній безпеці - це загрози, що виникають внаслідок дій або бездіяльності внутрішніх суб'єктів бюджетного процесу, таких як уряд, Верховна Рада, місцеві органи влади, фінансові установи, платники податків, тощо.

Зовнішні загрози бюджетної безпеки держави виникають з зовнішньополітичних чинників, які можуть негативно впливати на фінансову стабільність та економіку країни.

При опрацюванні теоретичного матеріалу, варто розглянути механізм забезпечення бюджетної безпеки держави, який включає в себе комплекс заходів, які мають на меті зменшення ризику порушення бюджетної стабільності та забезпечення фінансової безпеки держави. Основними складовими механізму забезпечення бюджетної безпеки є:

- Фінансовий моніторинг
- Бюджетна політика
- Контроль та аудит бюджетних коштів
- Система освіти та інформаційної підтримки
- Система соціального захисту
- Міжнародне співробітництво

Питання для самоконтролю знань до теми 6.

1. Розкрийте економічну сутність поняття «бюджетна безпека».
2. Що є суб'єктом бюджетної безпеки?
3. Назвіть основні загрози бюджетної безпеки.
4. У чому полягає сутність терміну «індикатор бюджетної безпеки»?
5. Що є об'єктом бюджетної безпеки?
6. Обґрунтуйте основні проблеми бюджетної безпеки.
7. Визначте тактичні завдання забезпечення бюджетної безпеки.
8. Назвіть основні напрями дотримання бюджетної безпеки.
9. Які загрози бюджетній безпеці України є актуальними?
10. Які стратегічні напрями гарантування бюджетної безпеки України?

ТЕМА 7. ВАЛЮТНА БЕЗПЕКА

Мета: набуття теоретичних знань щодо сутності валюти, валютного курсу та валютних систем; визначення рівня впливу валютної політики на валютну безпеку.

Основні поняття і терміни: валютний ринок; операції валютного ринку; валютна безпека; валютна безпека держави; валютна політика;

валютний курс; чинники валютної безпеки; критерії валютної безпеки; індикатори валютної безпеки держави; загрози валютній безпеці держави; золотовалютні резерви; платіжний баланс; доларизація економіки; режим валютного курсу; валютне регулювання; валютні інтервенції; валютний нагляд.

Рекомендована література:

Базова: [5, 7, 8, 9, 11]

Допоміжна: [3, 61, 62, 63]

Інформаційні ресурси: [1, 2, 3, 6, 8, 12, 13]

Методичні рекомендації до вивчення теми

При опрацюванні теоретичного матеріалу, слід зрозуміти, що **валюта** – це грошова одиниця, що використовується як світові гроші, тобто як міжнародна розрахункова одиниця, засіб обігу і платежу.

Стрижнем валютних операцій, що здійснюються на валютному ринку, є валютний курс, рівень якого постійно коливається під впливом попиту й пропозиції учасників цих операцій.

Валютний курс – це ціна грошової одиниці однієї країни, виражена в грошових одиницях іншої країни або міжнародним платіжним засобом (євро). Валютний курс дуже рухливий і встановлюється з урахуванням купівельної спроможності валют. Діяльність валютних ринків та спекулятивні валютні операції завжди мають сильний кон'юнктурний вплив на валютний курс.

На основі валютного курсу зіставляються цінові структури окремих країн, розвиток їх продуктивних сил, темпів економічного зростання, а також торговельного і платіжного балансів.

Для різних видів конверсійних операцій можуть існувати різні види валютних курсів:

Валютний курс за безготівковими міжбанківськими угодами – формується в результаті міжбанківських угод з купівлі-продажу безготівкової валюти на валютних ринках (для вільно конвертованих валют – на світових валютних ринках, для курсу долар/гривня – на українському міжбанківському ринку). Цей курс прийнято в якості офіційного в більшості розвинених країн (наприклад, курс на кінець робочого дня).

Обмінний курс валютних бірж. У тих країнах, де збереглися валютні біржі, через які проходить основний оборот конверсійних операцій, курс, що встановлюється на біржі, є основним курсом внутрішнього валютного ринку, а часто – й офіційним курсом.

Валютний курс готівкових угод – формується на основі попиту і пропозиції на ринку торгівлі готівкової валюти і може значно відрізнятись від безготівкового курсу міжбанківських угод.

Варто звернути увагу на те, що **котирування** – це встановлення курсів іноземних валют у відповідності з практикою, що склалась, і законодавчими нормами. У світовій практиці існує два методи котирування

Варто враховувати також, що попит на іноземну валюту пов'язаний із залежністю національної економіки від імпорту та обумовлений її **конвертованістю**, тобто гарантованою можливістю грошової одиниці вільно обмінюватись на інші валюти.

Умовою конвертованості валюти є створення її елементів:

- ✓ реального курсу валюти;
- ✓ валютного ринку;
- ✓ свободи експортно-імпортних валютних операцій та використання в них національної валюти.

Валютна система – це державно-правова форма організації міжнародних валютних відносин між державами. Розрізняють світову, національну, регіональну валютні системи.

Світова валютна система є функціональною організацією валютних відносин на рівні міждержавних зв'язків. Її розвиток регулюється відповідними міждержавними угодами через створені на колективних засадах міждержавні валютно-фінансові та банківські установи й організації.

Регіональна валютна система – договірно-правова форма організації валютних відносин між групами країн. Її елементи: регіональна міжнародна розрахункова одиниця; спеціальний режим регулювання валютних курсів; спільні валютні фонди; регіональні валютно-розрахункові установи.

Національна валютна система – це складова грошових відносин окремої країни, функціонування якої регулюється національним законодавством з урахуванням норм міжнародного права.

Далі вивчення теми потрібно продовжити, визначаючи **валютну безпеку держави** – як:

– ступінь забезпеченості її валютними коштами, достатній для додержання позитивного сальдо платіжного балансу, виконання міжнародних зобов'язань, накопичення необхідного обсягу валютних резервів, підтримання стабільності національної грошової одиниці;

– стан курсоутворення, який створює оптимальні умови для поступального розвитку вітчизняного експорту, широкомасштабного припливу в країну іноземних інвестицій, інтеграції України до світової економічної системи і максимально захищає від потрясінь на міжнародних валютних ринках.

Валютна безпека суб'єктів господарювання – це оптимально можливий за умов існуючих нормативно-правової бази, валютної стратегії і політики держави, механізму валютного регулювання, інфраструктури валютного ринку рівень забезпеченості валютними коштами, достатній для розрахунків з бюджетною системою, своїми контрагентами, а також власного споживання (соціально-економічного розвитку) та накопичення з урахуванням досягнення валютної ефективності (оптимального рівня валютних витрат і виручки).

Валютна безпека громадян – це стан, за якого їх валютні надходження та заощадження перевищують особисті витрати іноземної валюти.

Об'єктами валютної безпеки є обмінний курс національної грошової одиниці, кон'юнктура валютного ринку, обсяги міжнародних резервів, стан платіжного балансу, розміри зовнішнього боргу.

Суб'єктами валютної безпеки є Національний банк України, уряд, Міністерство фінансів України, Митна служба та інші органи державного регулювання, що мають відповідні повноваження в сфері валютного регулювання, уповноважені банки, підприємства-суб'єкти ЗЕД, домогосподарства.

Доречним буде з'ясувати, що **валютна політика** це сукупність організаційно-правових та економічних заходів у сфері міжнародних валютних відносин, спрямованих на досягнення визначених державою цілей.

Валютна безпека країни багато в чому визначається **валютною стратегією**. З метою забезпечення валютної безпеки України необхідно: створити як на тактичному, так і стратегічному рівні фундаментальні засади валютної політики, яка буде спрямована на врівноваження цінової політики держави і стабілізації валютного курсу; розробити досконаліший механізм прогнозування змін обмінного курсу національної валюти; оптимізувати обсяги міжнародних резервів; намагатися створити програму поступового зниження рівня доларизації національної економіки; гармонізувати взаємозв'язок між попитом та пропозицією як на іноземну, так і національну валюти.

Стан фінансової безпеки країни є надзвичайно важливим показником на сучасному етапі. **Валютна безпека** є чи не найсуттєвішим показником при визначенні стану фінансової безпеки. Через швидку зміну ринкової кон'юнктури на світових фінансових ринках та взаємопов'язану систему економічних відносин у структурі світового господарства стан вітчизняного фінансового сектора дедалі складніше контролювати з огляду на нестабільність внутрішнього і зовнішнього середовища.

Заходи валютної політики входять до системи контролю, моніторингу і забезпечення економічної безпеки на рівнях держави, галузі, підприємства, домогосподарства.

Потрібно звернути увагу й на те, що **індикаторами валютної безпеки** є:

Індекс зміни офіційного курсу національної грошової одиниці до долара США;

Різниця між форвардним і офіційним курсом гривні, грн.

Слід розуміти, що **основними загрозами валютній безпеці України** є:

- * масове правомірне вивезення нерезидентами і неправомірне вивезення резидентами валютних коштів за межі країни;
- * “відмивання брудних грошей” на території нашої держави;
- * зростання валютної заборгованості держави і вітчизняних господарюючих суб'єктів;
- * проведення незаконних валютних операцій;
- * розвиток кризових явищ на світовому валютному ринку;
- * можливість запровадження валютної блокади;

- * недостатній рівень офіційних валютних резервів;
- * наявність валютних ризиків (небезпеки валютних втрат внаслідок зміни курсу валюти ціни до валюти платежу в період між підписанням угоди і здійсненням платежу);
- * фальшування іноземної валюти;
- * надмірна лібералізація вітчизняного валютного ринку.

Питання для самоконтролю до теми 7.

1. Суть і значення валюти.
2. Види валют залежно від емітента валютних коштів.
3. Типи валюти за ступенем конвертованості та залежно від сфери і мети використання.
4. Поняття валютного курсу та котирування валют.
5. Складові національної валютної системи.
6. Валютна безпека держави, суб'єктів господарювання та громадян.
7. Об'єкти та суб'єкти валютної безпеки.
8. Вплив валютних проблем на фінансову безпеку країни.
9. Валютна безпека як складова фінансової безпеки: суть, загрози, критерії та індикатори оцінки.
10. Стан валютної безпеки в Україні та шляхи її підвищення.

ТЕМА 8. ГРОШОВО-КРЕДИТНА БЕЗПЕКА

Мета: розкриття сутності грошово-кредитної безпеки та визначення її місця в фінансовій безпеці держави, а також використання основних індикаторів грошово-кредитної безпеки.

Основні поняття і терміни: грошово-кредитна безпека, монетарна політика, інструментами грошово-кредитної політики, індикатори та складові грошово-кредитної безпеки, загрози грошово-кредитній безпеці держави.

Рекомендована література:

Базова: [3, 5, 7, 8, 9, 11]

Допоміжна: [20, 30, 37, 41, 42, 49, 54, 55]

Інформаційні ресурси: [1, 2, 3, 5, 8, 12, 13]

Методичні рекомендації до вивчення теми

При вивченні теми необхідно зрозуміти, що дієвість грошово-кредитної політики та її вплив на безпеку грошового обігу як важливу складову фінансової безпеки держави визначається,

по-перше, змістом, складовими і пріоритетами, характером розробки основних засад грошово-кредитної політики та здійснення контролю за її проведенням, надання цьому дуже важливому документу законного статусу.

По-друге, рівень безпеки грошового обігу (фінансової безпеки держави в цілому) залежить від **характеру взаємозв'язку і взаємозумовленості монетарної та фіскальної політики**. При цьому можуть виникати ситуації, коли монетарна і фіскальна політика тісно переплетені між собою, або коли між ними існує чітке розмежування.

Не менш важливою є **синхронізація монетарної і валютної політики**.

По-третє, безпека грошового обігу зумовлюється **наявністю (відсутністю) стимулів (обмежень) грошово-кредитної політики щодо рівня життя населення, наявності (відсутності) достатніх фінансових ресурсів держави, напруженості (чи відсутності такої) балансу надходження та використання валютних ресурсів, можливості (неможливості) стискування реальної грошової маси тощо**, які прямо пропорційно позначаються на параметрах такої політики.

По-четверте, на рівень безпеки грошового обігу впливає **наявність (відсутність) замкненого циклу обертання національної грошової одиниці**.

Відсутність замкненого циклу обертання національної валюти є одним з вагомих факторів платіжної кризи.

По-п'яте, безпека грошового обігу характеризується **структурою грошової маси і кредитної емісії, системою контролю динаміки грошової маси, практикою стимулювання процесів збільшення обсягів вкладів населення в банківську систему**.

По-шосте, на рівні безпеки грошового обігу безпосередньо позначається

застосування в обороті грошових сурогатів. Як свідчить досвід багатьох країн, емісія грошових сурогатів попри очікувані наслідки спричиняє зниження частки грошей у виручці емітентів, зростання невиплат ними заробітної плати, значне викривлення ціноутворення, собівартості і прибутку, збільшення темпів зростання номінальної кредиторської заборгованості емітентів, формування замкнених регіональних і галузевих фінансових систем, створення систем нераціонального перехресного субсидування, платіжну дискримінацію з боку монополій, перерозподіл багатства, встановлення неекономічного контролю над підприємствами, розквіт корупції (що проявляється, зокрема, у праві місцевих керівників визначати форму сплати податків окремими підприємствами і встановлювати розміри дисконту при сплаті податків грошовими сурогатами), подальше зростання неплатежів і бартерних розрахунків, зниження рівня централізованого контролю над грошовим обігом.

По-сьоме, на безпеку грошового обігу впливає **курс національної валюти**. Так, знецінення останньої призводить до зростання обсягу грошової маси, необхідної для обслуговування існуючого натурально-речового кругообігу матеріальних цінностей, тобто для незмінного обсягу створеного продукту необхідна значно більша кількість грошей. Разом з тим – стримувати

валютні коливання і одночасно – нарощувати грошову масу неможливо.

По-восьме, про безпеку грошового обігу можна судити з огляду на *існуючу в державі кредитну і відсоткову політику*. Так, труднощі при отриманні господарюючими суб'єктами банківських кредитів сприяють нарощуванню взаємних заборгованостей в економіці. Висвітлюючи проблеми відсоткової політики слід мати на увазі, що позичкові ставки, які зазначаються в банківській статистиці, на думку експертів, звичайно не відповідають вартості фінансових ресурсів, яка насправді сплачується.

По-дев'яте, безпека грошового обігу визначається *стабільністю грошової одиниці* – відносною незмінністю вартості, яку представляє грошова одиниця в обігу і що виражається в купівельній спроможності грошей.

По-десяте, безпека грошового обігу зумовлюється *ефективністю управління грошовими потоками на державному рівні*.

І, нарешті, безпека грошового обігу знаходиться у прямій залежності від **організації захисту економічних інтересів суб'єктів грошово-кредитного ринку**.

Слід звернути увагу на те, що **грошово-кредитна безпека** – це такий стан грошово-кредитної системи, який характеризується стабільністю грошової одиниці, доступністю кредитних ресурсів та таким рівнем інфляції, що забезпечує економічне зростання та підвищення реальних доходів населення.

Об'єктом грошово-кредитної безпеки є грошово-кредитна система.

Суб'єктами забезпечення грошово-кредитної безпеки є держава в особі центрального банку, міністерств та відомств, чия діяльність безпосередньо впливає на стан монетарної сфери, а також установи та організації, підприємства, домогосподарства, чії дії позначаються на перебігу монетарних процесів в країні.

Далі доцільно з'ясувати, що відповідно до Методичних рекомендацій щодо оцінки рівня економічної безпеки України стан грошово-кредитної безпеки оцінюється за наступними індикаторами

Питома вага готівки поза банками в загальному обсязі грошової маси (M0/M3),

Різниця між процентними ставками, наданими депозитними корпораціями у звітному періоді, та процентними ставками за депозитами, залученими депозитними установами (крім НБУ)

Рівень середньозваженої процентної ставки за кредитами, наданими депозитними корпораціями (крім НБУ) в національній валюті, відносно індексу споживчих цін

Частка споживчих кредитів, наданих домогосподарствам, у загальній структурі кредитів, наданих резидентам, %

Питома вага довгострокових кредитів у загальному обсязі наданих кредитів (скорегований на курсову різницю), %

Загальний обсяг вивезених фінансових ресурсів за межі країни, млрд дол. США

При опрацюванні теоретичного матеріалу, слід зрозуміти, що комплексний характер грошово-кредитної безпеки визначає різноманітність загроз, що впливають на стан грошово-кредитної безпеки країни. Так можна використовувати такі класифікаційні ознаки, як:

характер впливу (системний чи шоківий. Наприклад, по каналу руху капіталів передаються шоківі впливи; під системними загрозами розуміють загрози, що підривають стійкість грошово-кредитної системи в цілому);

об'єкт впливу (загрози, що впливають на банківську систему, валютний ринок, грошовий обіг, кредитний ринок);

тривалість прояву (наслідки впливу реалізуються в коротко, середньо або довгостроковому періоді. Наприклад, стрибки валютного курсу реалізуються, як правило, у короткостроковому періоді, хоча і мають довгостроковий вплив на темпи інфляції. Тим часом, незбалансованість кредитного портфеля банків проявиться у середньо- та довгостроковому періоді.

ступінь небезпеки (висока, середня, низька);

Варто звернути увагу на те, що основними заходами, спрямованими на підвищення рівня грошово-кредитної безпеки України та мінімізації негативних тенденцій повинні бути:

- проведення поміркованої грошово-кредитної політики, спрямованої на здешевлення процентних ставок за операціями комерційних банків, збільшення переказних депозитів (у національній та іноземній валютах);
- досягнення стабільності національної грошової одиниці, попиту на гроші, але без підвищення цін, економічне зростання держави;
- зупинення непродуктивного відтоку капіталу із української економіки для підвищення рівня грошово-кредитної безпеки;
- створення координаційного інституту по забезпеченню грошово-кредитної безпеки, до якого надходила б та узагальнювалася інформація про певні проблеми грошово-кредитної сфери, робилися б відповідні висновки та розроблялися конкретні заходи.

Питання для самоконтролю до теми 8.

1. Сутність грошово-кредитної безпеки держави.
2. Грошово-кредитна політика та фінансова безпека банківської системи в умовах глобалізації.
3. Грошово-кредитна політика та її вплив на безпеку грошового обігу як важливу складову фінансової безпеки держави.
4. Об'єкти та суб'єкти забезпечення грошово-кредитної безпеки.
5. Вплив монетарної політики на рівень грошово-кредитної безпеки.
6. Основні інструментами грошово-кредитної політики
7. Індикатори грошово-кредитної безпеки та методика їх розрахунку.
8. Зовнішні загрози грошово-кредитній безпеці та напрями їх зменшення.
9. Внутрішні загрози грошово-кредитній безпеці та напрями їх зменшення.
10. Заходи направлені на підвищення рівня грошово - кредитної безпеки.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ, ЩО ВІНОСЯТЬСЯ НА САМОСТІЙНЕ ВИВЧЕННЯ ЗА КОЖНОЮ ТЕМОЮ ДИСЦИПЛІНИ

ТЕМА 1. ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ ТА ЇЇ ГОЛОВНІ КОМПОНЕНТИ

1. Історичні аспекти та організаційно-правові основи становлення і розвитку в Україні економічної безпеки.
2. Базові елементи та проблеми стратегічного забезпечення економічної безпеки.
3. Поняття фінансової безпеки в системі економічної безпеки держави.
4. Сутність фінансової безпеки держави.

ТЕМА 2. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РЕГУЛЮВАННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

1. Складові фінансової безпеки держави та їх загальна характеристика.
2. Соціальні критерії та індикатори оцінки фінансової безпеки людини.
3. Розрахунок та оцінка індикаторів фінансової безпеки держави.
4. Пріоритетні національні інтереси в економічній і фінансовій сферах.
5. Світові фінансові кризи й проблеми забезпечення міжнародної фінансової безпеки.

ТЕМА 3. ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВА

1. Фінансова безпека підприємства: суть і місце в системі економічної безпеки підприємства.
2. Функції і завдання аналізу фінансової безпеки підприємства.
3. Організація управління системою фінансової безпеки підприємства.
4. Суб'єкти зовнішнього та внутрішнього середовища фінансової безпеки підприємства.
5. Інформаційно-аналітичне забезпечення фінансової безпеки підприємства
6. Сутність та види інформаційного забезпечення процесу планування фінансової безпеки.
7. Державне регулювання діяльності підприємства та його фінансової безпеки

ТЕМА 4. ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ ТА БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1. Оцінка безпеки національного фондового та страхового ринків.
2. Характеристика безпеки національного фондового та страхового ринків України, основні форми її реалізації
3. Ключові проблеми безпеки національного фондового та страхового ринків України.
4. Сучасний стан банківської системи України у контексті її фінансової безпеки.
5. Механізм забезпечення банківської безпеки в Україні.
6. Система безпеки національного фондового ринку.

7. Безпека страхового ринку України.

ТЕМА 5. БОРГОВА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ

1. Боргова складова фінансової безпеки держави.
2. Критерії та індикатори оцінки боргової безпеки держави.
3. Ризики та загрози боргової складової національним економічним інтересам та фінансовій безпеці держави.
4. Боргова стратегія та механізм забезпечення боргової безпеки держави.

ТЕМА 6. БЮДЖЕТНА БЕЗПЕКА: ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ТА ПРАКТИКА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

1. Теоретико-методичні засади дослідження сутності бюджетної безпеки як однієї з складових фінансової безпеки держави
2. Фактори впливу на стан бюджетної безпеки України.
3. Бюджетна безпека держави, регіону, підприємства.
4. Внутрішні та зовнішні загрози бюджетної безпеки.
5. Основні показники стану бюджетної безпеки держави.
6. Напрями вдосконалення та підвищення бюджетної безпеки.

ТЕМА 7. ВАЛЮТНА БЕЗПЕКА

1. Сутність валютної безпеки в системі національної безпеки держави.
2. Валютна безпека держави, регіону, підприємства.
3. Внутрішні та зовнішні загрози валютної безпеки.
4. Індикатори валютної безпеки.
5. Шляхи вдосконалення та підвищення валютної безпеки.

ТЕМА 8. ГРОШОВО-КРЕДИТНА БЕЗПЕКА

1. Суб'єкти забезпечення грошово-кредитної безпеки держави.
2. Загрози грошово-кредитної безпеки держави.
3. Заходи спрямовані на стабілізацію грошово-кредитної системи держави.
4. Напрями підвищення рівня грошово-кредитної безпеки держави.

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ТЕМА 1. ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ ТА ЇЇ ГОЛОВНІ КОМПОНЕНТИ

1. Фінансова безпека – це

- а. захищеність фінансових інтересів суб'єктів господарювання на усіх рівнях фінансових відносин;
- б. забезпеченість домашніх господарств, підприємств, організацій і установ, регіонів, галузей, секторів економіки держави фінансовими ресурсами;
- в. здатність фінансової системи забезпечити ефективне функціонування економічної системи та стале економічне зростання;
- г. це стан, коли будь-кому чи чому ніщо не загрожує;
- д. характеристика економічної системи, яка визначає її здатність підтримувати нормальні умови функціонування.

2. Фінансова безпека – це складова:

- а. економічної безпеки;
- б. податкової безпеки;
- в. соціальної безпеки;
- г. національної безпеки.

3. Ефективність фінансової системи – це

- а. її здатність повноцінно виконувати свої завдання та функції в умовах існування та впливу фінансових систем інших країн та світових фінансових агентів;
- б. її здатність забезпечувати досягнення стратегічних та тактичних цілей розвитку держави;
- в. здатність держави самостійно визначати цілі, механізми та шляхи її функціонування;
- г. ефективна організація безпеки капіталу, майна комерційних інтересів.

4. До основних функціональних цілей управління фінансовою безпекою належать:

- а. забезпечення високої фінансової ефективності роботи;
- б. підтримка фінансової стійкості та незалежності;
- в. досягнення високої конкурентоздатності;
- г. всі відповіді правильні.

5. Глобальний рівень фінансової безпеки – це

- а. фінансова безпека держави;
- б. фінансова безпека корпорації, підприємства, установи;
- в. міжнародна фінансова безпека;
- г. фінансова безпека сектору, галузі, регіону.

- 6. До зовнішніх загроз фінансової безпеки не належить:**
- а. обмеженість доступу до міжнародних фінансових ринків;
  - б. значна залежність від експортно-імпоротної діяльності;
  - в. низький рівень бюджетної дисципліни і незбалансованість бюджетної системи;
  - г. погіршення стану зовнішньої торгівлі, зростання дефіциту платіжного балансу.
- 7. До складових фінансової безпеки не відноситься:**
- а. банківська безпека;
  - б. інвестиційна безпека;
  - в. валютна безпека;
  - г. зовнішньо-економічна безпека.

ТЕМА 2. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РЕГУЛЮВАННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

- 1. Система організаційних та інституційно-правових заходів впливу, спрямованих на своєчасне виявлення, попередження, нейтралізацію та ліквідацію загроз фінансовій безпеці держави – це:**
- а. механізм фінансової безпеки;
  - б. концепція фінансової безпеки;
  - в. фінансово-кредитна політика держави;
  - г. система управління фінансовою безпекою держави.
- 2. Індикатори оцінки рівня фінансової безпеки держави рекомендовані у:**
- а. Методичних рекомендаціях щодо оцінки рівня економічної безпеки України;
  - б. Методичних рекомендаціях щодо оцінки рівня національної безпеки України;
  - в. Методичних рекомендаціях щодо оцінки рівня фінансової безпеки України;
  - г. Концепції національної безпеки у фінансовій сфері.
- 3. Система організаційних та інституційно-правових заходів впливу, спрямованих на своєчасне виявлення, попередження, нейтралізацію та ліквідацію загроз фінансовій безпеці держави, це:**
- а. елементи фінансової безпеки;
  - б. фактори, що впливають на фінансову безпеку;
  - в. механізм забезпечення фінансової безпеки;
  - г. індикатори фінансової безпеки.
- 4. До внутрішніх загроз фінансовій безпеці держави не можна віднести:**

- а. рівень державного боргу;
- б. рівень інфляції;
- в. рівень капіталізації фондового ринку;
- г. безконтрольність щодо накопичення зовнішньої заборгованості.

5. Стан бюджетної, податкової та грошово-кредитної систем, що гарантує спроможність держави ефективно формувати, зберігати від надмірного знецінення та раціонально використовувати фінансові ресурси держави для забезпечення її соціально-економічного розвитку в науковій сфері називається:

- а. економічна безпека держави;
- б. національна безпека держави;
- в. фінансова безпека держави;
- г. монетарна безпека держави.

6. Зволікання із загрозами фінансової безпеки держави призводить до виникнення в країні:

- а. фінансової кризи;
- б. промислової кризи;
- в. освітньої кризи;
- г. кризи в галузі медицини.

7. У Рішенні Ради національної безпеки і оборони України «Про Стратегію національної безпеки України визначає:

- а. політику у сфері державної безпеки;
- б. шляхи досягнення цілей і реалізації пріоритетів національних інтересів у сфері забезпечення економічної безпеки;
- в. напрями державної політики у сфері національної безпеки;
- г. рівні економічної безпеки України.

8. Управління фінансовою безпекою це дії, спрямовані на:

- а. зниження рівня фінансової безпеки держави;
- б. збільшення ризику фінансової нестабільності;
- в. підвищення рівня фінансової безпеки держави;
- г. зміну загального стану економіки країни.

9. Які інституції здійснюють діяльність щодо забезпечення фінансової безпеки?

- а. державні інституції;
- б. недержавні інституції;
- в. державні та недержавні інституції;
- г. міжнародні інституції.

10. Яка роль фінансової політики у забезпеченні фінансової безпеки?

- а. не має значення у забезпеченні фінансової безпеки;

- б. є основним інструментом забезпечення фінансової безпеки;
- в. має значення для діяльності фінансових установ;
- г. є засобом контролю над роботою фінансових установ.

ТЕМА 3. ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВА

1. Інформаційна функція фінансової безпеки, полягає

- а. у наданні необхідної інформації стосовно існуючого рівня невизначеності та можливих заходів щодо зниження рівня фінансового ризику;
- б. у повному забезпеченні суб'єкта господарювання фінансовими ресурсами за раціональною їх вартістю;
- в. у спостереженні за рухом грошових потоків, організації розрахунків на підприємстві;
- г. у запобіганні нерациональному використанню фінансових ресурсів або їх перевитраті.

2. На підприємствах завдання управління фінансовою безпекою, як правило, не покладені на:

- а. власника, бухгалтера, економіста;
- б. технологічний відділ;
- в. фінансову дирекцію та фінансовий підрозділ підприємства;
- г. підрозділ фінансово-економічної безпеки.

3. Яким документом визначаються загальні принципи та напрями діяльності щодо забезпечення економічної безпеки на підприємстві:

- а. концепцією економічної безпеки підприємства;
- б. функціональними обов'язками керівника підрозділу економічної безпеки;
- в. положенням про раду з безпеки на підприємстві;
- г. статутом підприємства.

4. До внутрішніх суб'єктів управління фінансово-економічною безпекою підприємства відносять:

- а. конкурентів;
- б. споживачів;
- в. громадські організації;
- г. бухгалтерію.

5. До зовнішніх суб'єктів управління фінансово-економічною безпекою підприємства прямого впливу відносять:

- а. органи державної влади;
- б. персонал підприємства;
- в. маркетинговий відділ;
- г. юридичний відділ.

- 6. Неефективне управління, низький рівень корпоративної культури це:**
- а. внутрішні загрози підприємства;
  - б. потенційні загрози підприємства;
  - в. пасивні загрози підприємства;
  - г. реально існуючі загрози підприємства.
- 7. Захист від надмірного податкового тиску, нестабільного законодавства, неефективної роботи юридичного відділу підприємства – це:**
- а. політико-правова безпека підприємства;
  - б. техніко-технологічна безпека підприємства;
  - в. кадрова безпека підприємства;
  - г. фінансова безпека підприємства.
- 8. Одним із етапів процесу управління фінансовою безпекою підприємства є:**
- а. ліквідація проблемних ситуацій, яка полягає у сукупності заходів з вибору важелів впливу на проблему та методів їх усунення;
  - б. оптимізація набору фінансових інструментів задля ефективного управління фінансовими ресурсами;
  - в. моніторинг навколишнього середовища з метою мобілізації тимчасово вільних фінансових ресурсів;
  - г. розробка граничних значень показників - індикаторів рівня фінансової безпеки підприємства.
- 9. Причинами порушення фінансової рівноваги на підприємстві є:**
- а. зниження рівня платоспроможності і кредитоспроможності;
  - б. високий рівень витрат зумовлених дорожчими технологіями;
  - в. диспропорції у процесі розвитку виробництва, що виникають у матеріальному фінансово-економічному планах;
  - г. зовнішні конфлікти підприємства, пов'язані з виробничим процесом.
- 10. Методи оцінювання рівня фінансової безпеки підприємства**
- а. бального оцінювання;
  - б. прямої капіталізації доходів;
  - в. визначення індексу рентабельності інвестицій;
  - г. визначення середньої норми прибутку.

ТЕМА 4. ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ ТА БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1. Фінансова безпека банківської системи - це:

- а. стан банківської системи, за якого забезпечуються умови для її стабільного й ефективного функціонування, максимізації прибутку та

- оптимального використання її ресурсів для соціально-економічного розвитку країни;
- б. стан захищеності інтересів власників, керівництва і клієнтів банку, матеріальних цінностей та інформаційних ресурсів від внутрішніх та зовнішніх загроз;
  - в. стан інформаційної системи, за якого забезпечується надійний захист інтересів банку і його клієнтів;
  - г. здатність банку протистояти спробам як прямого несанкціонованого проникнення до приміщень банку зі злочинною метою, так і завдання шкоди банку з боку конкурентів і кримінальних структур.

2. До внутрішніх загроз фінансовій безпеці комерційних банків належать:

- а. мінливість обов'язкових нормативів центрального банку;
- б. недобросовісна конкуренція на ринку банківських послуг;
- в. несприятливі умови кредитування реального сектора економіки;
- г. неповернення кредитних ресурсів в банк і недоотримання прибутку внаслідок високоризикованої кредитної політики.

3. До зовнішніх загроз фінансовій безпеці комерційних банків належать:

- а. наявність каналів витоку банківської інформації;
- б. недостатня диверсифікація операцій, що пропонуються банком;
- в. мінливість обов'язкових нормативів центрального банку;
- г. неповернення кредитних ресурсів в банк і недоотримання прибутку внаслідок високоризикованої кредитної політики.

4. Одним із основних показників безпеки банківської системи, який водночас використовується і як індикатор її значущості для економіки країни є:

- а. частка активів недіючих банків у загальній сумі активів діючих банків;
- б. відношення активів банків до ВВП;
- в. обсяг чистих внутрішніх резервів НБУ;
- г. частка залучених коштів населення у загальному обсязі кредитів.

5. Серед показників-індикаторів безпеки банку найчастіше використовують:

- а. показники виконання економічних нормативів, встановлених центральним банком;
- б. відношення активів банків до ВВП;
- в. обсяг чистих внутрішніх резервів;
- г. частку залучених коштів населення у загальному обсязі кредитів.

6. Одним із економічних нормативів діяльності банку є:

- а. норматив адекватності позикового капіталу;

- б. норматив великих депозитних ризиків;
  - в. норматив адекватності регулятивного капіталу;
  - г. норматив загальної суми кредитування.
- 7. Комплекс заходів з досягнення максимально можливої платоспроможності та стійкості комерційного банку, ліквідності його балансу, ефективності структури капіталу й найбільш прибуткових напрямів його вкладень - це:**
- а. фінансова стратегія забезпечення банківської безпеки;
  - б. фінансова тактика забезпечення безпеки банківської системи;
  - в. механізм забезпечення безпеки банківської системи;
  - г. механізм забезпечення безпеки банківської діяльності.
- 8. До заходів спрямованих на обмеження негативного впливу загроз на стан банку належать:**
- а. аналіз партнерів, поведінка яких є передбачуваною;
  - б. підвищення ефективності та зниження собівартості банківських послуг;
  - в. введення в керівні колегіальні органи великих банків представників підприємств-позичальників;
  - г. вірної відповіді немає.
- 9. До внутрішніх загроз фінансової безпеки банків відносять:**
- а. якість кредитного портфеля, рівень і компетенція менеджменту, структура активів і пасивів, залежність від інсайдерів;
  - б. нормативне регулювання банківської діяльності, грошово-кредитна політика НБУ;
  - в. нестабільність зовнішнього середовища, довіра до банківської системи, конкурентне середовище;
  - г. злочинна діяльність, негативні макроекономічні умови, діяльність держави.
- 10. Важливим узагальнюючим показником фінансової безпеки банківської системи і головним індикатором значущості є:**
- а. відношення активів до ВВП;
  - б. діапазон процентних ставок;
  - в. частка кредитної заборгованості населення у загальному обсязі кредитного портфеля;
  - г. частка залучених коштів населення у загальному обсязі депозитів.

ТЕМА 5. БОРГОВА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ

- 1. Основною загрозою зростання внутрішніх запозичень є:**
- а. збільшення темпів інфляції;
  - б. витіснення приватних інвестицій;
  - в. стагнація фондового ринку;

г. усі відповіді вірні.

2. Згідно Бюджетного кодексу України, величина основної суми державного боргу не повинна перевищувати:

- а. 70% ВВП;
- б. 60% ВВП;
- в. 50% ВВП;
- г. 40% ВВП.

3. Рефінансування державного боргу підвищує:

- а. валютний ризик;
- б. ціновий ризик;
- в. ризик збільшення середньозваженої вартості боргу;
- г. прямий кредитний ризик.

4. Ймовірність нестачі бюджетних коштів для вчасного і в повному обсязі виконання державою власних боргових зобов'язань, це ризик:

- а. ліквідності;
- б. прямий кредитний ризик;
- в. гарантійний;
- г. відсотковий.

5. Девальвація національної грошової одиниці призводить до:

- а. збільшення вартості обслуговування боргу деномінованого в іноземній валюті;
- б. зменшення вартості обслуговування боргу деномінованого в іноземній валюті;
- в. не впливає на вартість обслуговування боргу;
- г. усе залежить від причин девальвації.

6. Здатність країни-боржника залучати іноземні позичкові ресурси і обслуговувати свій зовнішній борг, не порушуючи при цьому відтворювальні процеси, це:

- а. загальна платоспроможність;
- б. стан ліквідності;
- в. боргова безпека;
- г. боргова стратегія.

7. Оптимізація структури кредитного портфеля держави з огляду на необхідність забезпечення фінансової безпеки держави має проводитися за такими критеріями:

- а. мінімізації ризиків;
- б. мінімізації вартості запозичень;
- в. мінімізації ризиків та вартості запозичень;

г. якщо обсяг позик визначено законодавчо, то зазначені критерії не беруться до уваги.

8. Однією з основних причин виникнення ризиків і загроз у сфері боргової складової фінансової безпеки держави є:

- а. відсутність повноцінного ефективно діючого внутрішнього ринку державного боргу;
- б. недосконалість нормативно-правової бази;
- в. відсутність єдиної цілісної державної стратегії управління державним боргом;
- г. усі відповіді вірні.

9. Боргова безпека держави - це:

- а. такий рівень внутрішньої та зовнішньої заборгованості з урахуванням вартості її обслуговування й ефективності використання внутрішніх і зовнішніх запозичень та оптимального співвідношення між ними, достатній для вирішення нагальних соціально-економічних потреб, що не призведе до втрати суверенітету і руйнування вітчизняної фінансової системи;
- б. такий рівень внутрішньої та зовнішньої заборгованості з урахуванням вартості її погашення й ефективності використання запозичень, що не призведе до втрати суверенітету і руйнування вітчизняної фінансової системи;
- в. певний рівень державної заборгованості, який дозволяє забезпечити стійкі темпи економічного зростання та розвиток вітчизняної фінансової системи;
- г. такий рівень внутрішньої заборгованості, що не призведе до втрати суверенітету і руйнування вітчизняної фінансової системи.

10. Граничне значення обсягу зовнішнього боргу як показника фінансової складової економічної безпеки України становить?

- а. не більше 25% від ВВП;
- б. не більше 60% від ВВП;
- в. не більше 55% від ВВП;
- г. менше 20% від ВВП.

ТЕМА 6. БЮДЖЕТНА БЕЗПЕКА: ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ТА ПРАКТИКА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

1. Бюджетна безпека держави визначається такими критеріями:

- а. структурою доходів і видатків бюджету;
- б. рівнем бюджетного дефіциту;
- в. рівнем централізації ВВП через бюджет;
- г. усі відповіді вірні.

- 2. Критерієм ефективності бюджетної політики в рамках фінансової безпеки не можуть бути:**
- а. незбалансованість бюджету;
  - б. самостійність національної бюджетної політики;
  - в. фінансове забезпечення функцій держави;
  - г. стабільність джерел доходів бюджету.
- 3. Яка із перерахованих позицій в економіці є загрозою бюджетній безпеці держави?**
- а. збільшення обсягів експорту продукції вітчизняних виробників;
  - б. зменшення обсягів імпорту сировини;
  - в. перевищення реального бюджетного дефіциту над запланованим;
  - г. встановлення бюджетного дефіциту країни на рівні 5 - 7% від ВВП.
- 4. Граничне значення рівня бюджетного дефіциту для України становить:**
- а. 5% ВВП;
  - б. 13% ВВП;
  - в. 3% ВВП;
  - г. 10% ВВП.
- 5. Індикатори бюджетної безпеки – це:**
- а. явні чи потенційні дії, що ускладнюють або унеможливають реалізацію національних економічних інтересів;
  - б. позитивні чинники економічної безпеки держави, які найбільш повно характеризують явища і тенденції в економічній сфері;
  - в. показники економічної небезпеки держави;
  - г. показники розвитку економіки країни, які найбільш повно характеризують явища і тенденції в економічній сфері.
- 6. Об'єктом бюджетної безпеки є:**
- а. фінансова система;
  - б. бюджетні ресурси та параметри їх формування;
  - в. фінансові ресурси;
  - г. фінансові відносини.
- 7. Суб'єктом бюджетної безпеки є:**
- а. державні органи влади та управління, органи місцевого самоврядування, населення;
  - б. органи місцевого самоврядування;
  - в. населення;
  - г. державні органи влади.
- 8. З позицій багатостороннього підходу визначення поняття «бюджетна безпека» нерозривно пов'язане з такими поняттями як:**

- а. інтереси, стійкість, незалежність, відтворення;
- б. інтереси, стійкість, загрози, відтворення;
- в. інтереси, стійкість, загрози;
- г. стійкість, загрози, відтворення.

9. Критеріями бюджетної безпеки є:

- а. ефективність бюджетної політики;
- б. нормативні індикатори, за якими здійснюється оцінювання стану бюджетної системи країни;
- в. інтервал величин, у межах яких створюються найбільш сприятливі умови для функціонування бюджетної сфери;
- г. кількісні величини, порушення яких спричинює несприятливі тенденції у бюджетній сфері та економіці країни в цілому.

10. Загрозами бюджетній безпеці України є:

- а. завищення фінансових ресурсів, які перерозподіляються через бюджетну сферу; неприпустимі розміри амплітуди коливань видатків на одну особу між окремими регіонами; нерівномірний розподіл трансфертів, що надаються місцевим бюджетам з державного бюджету; незбалансованість між доходами та видатками державного бюджету, що призводить до дефіциту та зростання рівня загального обсягу державного боргу;
- б. втрата бази оподаткування внаслідок зменшення прибутковості та рентабельності суб'єктів підприємницької діяльності, зростання їх боргової залежності, неспроможність держави забезпечити оздоровлення та стабілізацію у виробничій сфері, неоптимальне податкове навантаження на суб'єкти підприємництва;
- в. недосконалість бюджетної політики, нецільове використання бюджетних коштів, фіскальний характер системи оподаткування, різкі зміни курсу національної валюти, недостатні обсяги золотовалютних стандартів;
- г. соціальна диференціація населення регіонів, зокрема недостатньо розвинена соціальна інфраструктура, розшарування суспільства, збільшення частки бідних верств населення, зростання рівня безробіття в регіонах і затримка з виплатою заробітної плати, зростання рівня злочинності в регіонах.

ТЕМА 7. ВАЛЮТНА БЕЗПЕКА

1. Стан, за якого валютні надходження перевищують особисті витрати іноземної валюти - це:

- а. валютна безпека суб'єктів господарювання;
- б. валютна безпека держави;
- в. валютна безпека громадян;
- г. валютна безпека підприємців.

2. До об'єктів валютної безпеки належать:

- а. обмінний курс національної грошової одиниці, кон'юнктура валютного ринку;
- б. обмінний курс національної грошової одиниці, обсяги міжнародних резервів, розміри зовнішнього боргу, кон'юнктура валютного ринку;
- в. обмінний курс національної грошової одиниці, обсяги міжнародних резервів, стан платіжного балансу, кон'юнктура валютного ринку;
- г. обмінний курс національної грошової одиниці, обсяги міжнародних резервів, стан платіжного балансу, розміри зовнішнього боргу, кон'юнктура валютного ринку.

3. Суб'єктами валютної безпеки є:

- а. Національний банк України;
- б. Державна податкова служба;
- в. Верховна Рада України;
- г. Міністерство зовнішніх справ.

4. До загроз валютній безпеці держави належать:

- а. закриті валютні позиції суб'єктів валютних відносин;
- б. низький рівень довіри до національної валюти;
- в. повільна лібералізація регулювання руху капіталів;
- г. ревальвація національної грошової одиниці.

5. о показників, які характеризують стан валютної безпеки держави належать:

- а. коефіцієнт покриття валовими міжнародними резервами грошової бази;
- б. коефіцієнт покриття валовими міжнародними резервами дефіциту державного бюджету;
- в. показники внутрішньої заборгованості;
- г. показники девальвації іноземної валюти.

6. Критеріями валютної безпеки виступають:

- а. збалансованість попиту і пропозиції на валютному ринку без проведення масових інтервенцій центральним банком;
- б. непередбачуваність динаміки обмінного курсу національної грошової одиниці;
- в. доступність до зовнішніх джерел надходження іноземної валюти;
- г. забезпеченість в іноземній валюті потреб населення.

7. До складових валютної безпеки належать:

- а. валютна безпека держави, валютна безпека суб'єктів господарювання;
- б. валютна безпека держави, валютна безпека громадян;
- в. валютна безпека держави, валютна безпека суб'єктів господарювання, валютна безпека громадян;

г. валютна безпека держави, валютна безпека підприємців, безпека особи.

8. Валютна безпека держави - це:

- а. оптимально можливий за умов існуючих нормативно-правової бази, валютної політики держави, механізму валютного регулювання, інфраструктури валютного ринку рівень забезпеченості валютними коштами, достатній для розрахунків з бюджетною системою, контрагентами, соціально-економічного розвитку та накопичень;
- б. ступінь забезпеченості валютними коштами, достатній для додержання позитивного сальдо платіжного балансу, виконання міжнародних зобов'язань, накопичення необхідного обсягу валютних резервів, підтримання стабільності національної грошової одиниці;
- в. стан курсоутворення, який створює оптимальні умови для поступального розвитку вітчизняного імпорту, широкомасштабного припливу в країну іноземних інвестицій;
- г. стан, за якого валютні надходження перевищують особисті витрати іноземної валюти.

9. До індикаторів валютної безпеки належить:

- а. Співвідношення банківських кредитів і депозитів в іноземній валюті;
- б. Дефіцит/профіцит бюджетних і позабюджетних фондів сектору загальнодержавного управління, % до ВВП;
- в. Сальдо купівлі-продажу населенням іноземної валюти;
- г. Відношення обсягу сукупних платежів з обслуговування та погашення державного боргу до доходів державного бюджету;
- д. Рівень капіталізації лістингових компаній до ВВП.

10. До показників фінансової доларизації не належать:

- а. частка валютних депозитів у грошовій масі;
- б. частка депозитів в іноземній валюті в загальному обсязі депозитів;
- в. частка кредитів в іноземній валюті у загальному обсязі кредитів;
- г. динаміка обсягів та сальдо операцій з купівлі-продажу кредитних і депозитних продуктів на міжнародних ринках.

ТЕМА 8. ГРОШОВО-КРЕДИТНА БЕЗПЕКА

1. Основним суб'єктом грошово-кредитної політики є:

- а. КМУ;
- б. ВРУ;
- в. НБУ;
- г. Міністерство фінансів України.

2. Грошово-кредитна політика це:

- а. такі регулятивні заходи (прийоми, методи), які перебувають у повному розпорядженні центрального банку, безпосередньо ним контролюються

- і використання яких впливає на цільові орієнтири грошово-кредитної політики (тактичні, проміжні та стратегічні цілі);
- б. комплекс заходів у сфері грошового обігу та кредиту, спрямованих на забезпечення стабільності грошової одиниці України шляхом використання визначених законом «Про національний банк України» засобів і методів;
- в. один з елементів економічної політики держави, являє собою сукупність заходів, спрямованих на зміну грошової маси в обігу, обсягу кредитів, рівня процентних ставок і інших показників грошового обігу і ринку позичкових капіталів;
- г. всі відповіді правильні.

3. Головним завданням грошово-кредитної політики є:

- а. регулювання грошової маси в обігу;
- б. подолання факторів зростання безробіття;
- в. стабілізація економіки;
- г. забезпечення стабільності грошової одиниці України.

4. Основними економічними засобами і методами грошово-кредитної політики є:

- а. визначення та регулювання норм обов'язкових резервів для комерційних банків;
- б. процентну політику;
- в. рефінансування комерційних банків;
- г. всі відповіді правильні.

5. Які є види цілей проведення грошово-кредитної політики:

- а. стратегічні, проміжні, тактичні.;
- б. стратегічні, тактичні;
- в. стратегічні, оперативні, тактичні;
- г. немає правильної відповіді.

6. До стратегічних цілей проведення грошово-кредитної відносяться:

- а. економічне зростання виробництва;
- б. зростання зайнятості населення;
- в. збалансування платіжного балансу;
- г. всі відповіді правильні.

7. Грошово-кредитна політика проводиться:

- а. урядом країни;
- б. усіма фінансово-кредитними установами країни;
- в. Центральним банком країни;
- г. Міністерством фінансів.

8. Скільки існує етапів реалізації грошово-кредитної політики:

- а. два;
- б. три;
- в. чотири;
- г. п'ять.

9. Грошовий обіг це:

- а. рух грошей у готівковій і безготівковій формах, який обслуговує реалізацію товарів і нетоварні платежі в господарстві;
- б. сукупність залишків грошей у всіх їх формах, які є в розпорядженні суб'єктів грошового обігу у певний момент;
- в. сукупність усіх грошових платежів і розрахунків, що відбуваються в економіці;
- г. показник грошової маси, що характеризує певний набір її елементів залежно від їх ліквідності.

10. Маса грошей в обігу:

- а. прямо пропорційна обсягові номінального національного продукту і швидкості обігу грошей;
- б. зворотно пропорційна швидкості обігу грошей і обсягові реального національного продукту;
- в. прямо пропорційна величині номінального національного продукту і зворотно пропорційна швидкості обігу грошей;
- г. прямо пропорційна величині реального національного продукту і зворотно пропорційна швидкості обігу грошей.

РЕКОМЕНДОВАНИЙ ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДОПОВІДЕЙ ДЛЯ ОБГОВОРЕННЯ ЗА ТЕМАМИ КУРСУ

ТЕМА 1. ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ ТА ЇЇ ГОЛОВНІ КОМПОНЕНТИ

1. Розкрити сутність та значення національної безпеки.
2. Охарактеризуйте зміст економічної безпеки.
3. Визначте елементи внутрішньої структури економічної безпеки.
4. Визначте основні національні економічні інтереси, що мають першочергове значення при створенні та забезпеченні системи економічної безпеки.
5. Охарактеризуйте механізм визначення загроз національним інтересам, що створюють безпосередню небезпеку економічній системі
6. Загрози економічній безпеці та їх класифікація.
7. Внутрішні і зовнішні фактори забезпечення економічної безпеки держави.
8. Обґрунтуйте можливі напрямки удосконалення економічної безпеки держави.
9. Основні принципи забезпечення фінансової безпеки України.
10. Вказати основні зовнішні та внутрішні аспекти фінансової безпеки держави.
11. Охарактеризуйте суб'єкти та об'єкти фінансової безпеки.
12. Розкрити суть механізму фінансової безпеки.
13. З'ясувати місце фінансової безпеки у системі економічної безпеки країни.
14. Вказати основні фактори, які визначають фінансову безпеку.
15. Роль державних фінансових інститутів у забезпеченні фінансової безпеки.
16. Обґрунтуйте які наслідки для фінансової безпеки держави має тіньова економіка та відмивання «брудних» грошей?
17. Визначте як впливає корупція на фінансову безпеку держави та чому боротьба з цим явищем є доволі неефективною в Україні?
18. Обґрунтуйте яким чином впливає війна Росії проти України на фінансову безпеку України.
19. Функціональне призначення та основні елементи механізму забезпечення фінансової безпеки держави.
20. Пріоритетні національні інтереси в економічній і у фінансовій сфері.
21. Розкрийте актуальність фінансової безпеки держави в умовах глобалізації.
22. Соціальна політика та її вплив на економічну і фінансову безпеку держави.
23. Глобалізація і геополітичні зміни сучасного середовища міжнародної безпеки.
24. Фінансова нестабільність у глобальній економіці: причини, фактори, вплив на міжнародну фінансову безпеку.

25. Розкрийте сутність основних положень Державної стратегії фінансової безпеки.
26. Вказати основні елементи взаємозв'язку і взаємодії державної фінансової політики з фінансовою безпекою держави.

ТЕМА 2. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РЕГУЛЮВАННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

1. З'ясувати, які нормативно-правові акти становлять основу оцінки і регулювання фінансової безпеки держави. Розкрити їх суть.
2. Визначте які загрози та основні напрями державної політики у сфері фінансової безпеки визначені у Стратегії національної безпеки?
3. Обґрунтуйте які основні напрями державної політики щодо забезпечення фінансової безпеки держави передбачає Концепція національної безпеки у фінансові сфері?
4. Визначте хто є суб'єктами забезпечення фінансової безпеки держави?
5. З'ясувати, які державні установи виконують функції нагляду та регулювання діяльності на фінансових ринках?
6. Визначити завдання та функції Державної служби фінансового моніторингу.
7. Вказати основні компоненти системи фінансового моніторингу.
8. Визначити фінансові операції, що підлягають обов'язковому та внутрішньому фінансовому моніторингу.
9. Розкрийте сутність механізму забезпечення фінансової безпеки держави і його компонентів.
10. Охарактеризуйте принципи забезпечення фінансової безпеки держави.
11. Визначте методи забезпечення фінансової безпеки держави.
12. Охарактеризуйте методичні підходи до оцінки рівня фінансової безпеки.
13. Визначте головні індикатори фінансової безпеки держави.
14. Розкрийте багатоаспектну сутність поняття «фінансова безпека», враховуючи концептуальні підходи.
15. Вказати основні внутрішні і зовнішні фактори, що визначають стан фінансової безпеки держави.
16. Визначити складові ієрархічної декомпозиції фінансової безпеки держави як багаторівневої системи.
17. Розкрити суть складових структури фінансової безпеки держави: фінансова безпека людини (громадянина), фінансова безпека підприємства, фінансова безпека регіону.
18. Наведіть приклад пріоритетних національних інтересів в економічній і фінансовій сферах.
19. Назвіть внутрішні та зовнішні загрози фінансовій безпеці держави.
20. Обґрунтуйте класифікацію загроз фінансовій безпеці держави на потенційні та реальні.
21. Охарактеризуйте індикатори оцінки стану фінансової безпеки України.

22. Обґрунтуйте принципи, завдання та механізми забезпечення пріоритетних національних інтересів у фінансовій сфері від зовнішніх і внутрішніх загроз.
23. Визначте головні вади нормативно-правового забезпечення фінансової безпеки держави.
24. Обґрунтуйте власні пропозиції напрямів вдосконалення державного регулювання фінансової безпеки держави.
25. Україна та її місце в системі світових індикаторів безпеки економічного простору.
26. Національні інтереси, стратегічні пріоритети і фінансова безпека України у контексті розвитку світової цивілізації.

ТЕМА 3. ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВА

1. Функціональні механізми зміцнення економічної безпеки вітчизняної підприємницької діяльності.
2. Фінансова безпека підприємства: суть та передумови формування.
3. Фінансова безпека, її роль у діяльності підприємства.
4. Показники фінансової безпеки підприємства.
5. Сутність, необхідність оцінки та контролю за фінансовою безпекою підприємства.
6. Вплив фінансової безпеки на економічні показники.
7. Реалізація інтересів підприємства як основа забезпечення його економічної та фінансової безпеки.
8. Вплив фінансової безпеки на фінансовий стан підприємства.
9. Об'єктивна необхідність забезпечення фінансової безпеки підприємства.
10. Основні напрямки підвищення рівня фінансової безпеки підприємства.
11. Управління рентабельністю підприємства з метою підвищення рівня фінансової безпеки.
12. Управління формуванням фінансових ресурсів та фінансовою стабільністю з метою підвищення рівня фінансової безпеки підприємства.
13. Планування фінансової безпеки підприємства.
14. Стратегія фінансової безпеки підприємства.
15. Резерви зростання фінансової безпеки підприємства.
16. Визначте структуру та склад механізму забезпечення фінансової безпеки підприємства.
17. Охарактеризуйте механізм забезпечення фінансової безпеки підприємства, розкрийте його функції.
18. Розкрийте сутність функціональної структури управління фінансовою безпекою підприємства.
19. Охарактеризуйте інструменти забезпечення фінансової безпеки підприємства.
20. Система контролінгу фінансової безпеки підприємства.

21. Розкрийте сутність інформаційно-аналітичного забезпечення фінансової безпеки підприємства.
22. Розкрийте мету інформаційно-аналітичного забезпечення фінансової безпеки підприємства.
23. Визначте джерела інформації для здійснення моніторингу стану фінансової безпеки підприємства.
24. Охарактеризуйте види інформаційного забезпечення процесу планування фінансової безпеки.
25. Охарактеризуйте особливості національного законодавства щодо забезпечення фінансової безпеки підприємств.
26. Визначте роль Цивільного, Кримінального, Господарського, Податкового кодексів України у процесі забезпечення фінансової безпеки підприємства.

ТЕМА 4. ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ ТА НЕБАНКІВСЬКОГО ФІНАНСОВОГО РИНКУ

1. Визначити сучасний стан банківської системи України у контексті її фінансової безпеки.
2. Охарактеризувати безпеку банківської системи як складової національної безпеки держави.
3. Розкрити особливості забезпечення безпеки банківської системи України.
4. Визначити фактори, що впливають на рівень фінансової безпеки банківської діяльності.
5. Охарактеризувати індикатори та критерії забезпечення безпеки банківської системи.
6. Визначити напрями управління банківською діяльністю у контексті забезпечення фінансової безпеки.
7. Визначте зовнішні та внутрішні інструменти фінансової безпеки банку.
8. Розкрити особливості безпеки небанківського фінансового сектору як складової фінансової безпеки держави.
9. Поняття страхового ринку та його роль у системі фінансової безпеки держави.
10. Визначити загрози фінансовій безпеці страхового ринку.
11. Охарактеризувати методика оцінювання безпеки страхового ринку в Україні.
12. Дослідити наявні наукові погляди безпеки страхового ринку.
13. Охарактеризувати принципи функціонування страхового ринку.
14. Охарактеризуйте фактори впливу на безпеку страхового ринку.
15. Охарактеризуйте методика оцінювання безпеки страхового ринку в Україні.
16. Визначити взаємозв'язки фінансової стійкості банківської системи та фінансової безпеки держави.
17. Проблеми забезпечення належної фінансової безпеки фондового ринку України.

18. Індикатори безпеки фондового ринку.
19. Стан фондового ринку України.
20. Індикатори безпеки фондового ринку.
21. Шляхи підвищення безпеки фондового ринку держави.
22. Своєчасне виявлення реальних і потенційних загроз як один з методів досягнення мети безпеки небанківського фінансового ринку.
23. Охарактеризувати заходи нейтралізації загроз безпеки небанківського фінансового ринку.
24. Загрози фінансовій безпеці фондового ринку
25. Формулювання критеріїв безпеки фондового ринку в контексті забезпечення фінансової безпеки.
26. Капіталізація лістингових компаній фондового ринку.

ТЕМА 5. БОРГОВА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ

1. Визначити основні чинники, що впливають на рівень боргової безпеки.
2. Боргова складова фінансової безпеки держави.
3. Охарактеризуйте основні індикатори боргової безпеки.
4. Дослідити рівні оцінки боргової безпеки, та значення кожного окремого показника.
5. Охарактеризуйте чинники формування безпечного рівня державних запозичень.
6. Визначити ризики та загрози боргової складової національним економічним інтересам та фінансовій безпеці держави (приклад України).
7. Боргова стратегія та механізм забезпечення боргової безпеки держави.
8. Дослідити необхідність урегулювання світової кризи заборгованості.
9. Розкрити суть мінімальної стандартної моделі Світового банку для оцінки боргової безпеки держави.
10. Розкрити суть моделі боргової безпеки МВФ.
11. Охарактеризуйте порогові значення індикаторів стану боргової складової фінансової безпеки України.
12. Оптимізація структури боргового портфеля держави.
13. Визначити джерела ризиковості державного боргу.
14. Класифікація країн за рівнем зовнішньої заборгованості та рівним доходу.
15. Нова методологія Світового банку оцінки боргової безпеки держави та її відмінності від стандартної моделі.
16. Джерела ризиків (загроз) для боргової безпеки.
17. Урегулювання світової кризи заборгованості: дефолти суверенних боржників та забезпечення фінансової безпеки держави.
18. Реструктуризація зовнішньої заборгованості у рамках Паризького клубу офіційних кредиторів та Лондонського клубу приватних кредиторів. Стабілізаційні програми МВФ.
19. Кельнська ініціатива. Пакети надзвичайних заходів і механізми «міжнародного кредитора останньої інстанції».

20. Розкрити мету і суть системи забезпечення боргової безпеки.
21. Визначити і охарактеризувати діяльність суб'єктів забезпечення боргової безпеки
22. Визначити і надати характеристику об'єктів боргової безпеки
23. Охарактеризувати принципи забезпечення боргової безпеки.
24. Визначити основні вітчизняні і міжнародні методичні підходи до оцінювання рівня боргової безпеки
25. Методи управління борговою безпекою держави.
26. Методи визначення оптимального рівня боргової безпеки. Національний і міжнародний досвід.

ТЕМА 6. БЮДЖЕТНА БЕЗПЕКА: ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ТА ПРАКТИКА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

1. Розглянути наявні визначення бюджетної безпеки, посилаючись на наукову літературу вітчизняну та зарубіжну, а також законодавство.
2. Визначте законодавчі та нормативні документи, що регулюють бюджетну безпеку та бюджетний процес в Україні. Вказати основні особливості кожного документу.
3. Вказати основні напрями забезпечення бюджетної безпеки України на сучасному етапі економічного розвитку.
4. Бюджетна безпека: теоретичні основи та практика забезпечення.
5. Бюджетна безпека як критерій ефективності бюджетної політики
6. Визначити яким чином впливає податкова політика на бюджетну безпеку України.
7. З'ясувати наскільки ефективно використовуються видатки державного бюджету України та визначити яким чином це впливає на забезпечення бюджетної безпеки.
8. Визначити основні проблеми прихованого дефіциту бюджету в нашій державі та які причини і наслідки впливу цього явища на бюджетну безпеку.
9. Визначити головні чинники якими визначається пріоритетна роль бюджетної складової в системі фінансової безпеки держави.
10. Вплив національних фінансово-економічних інтересів на бюджетну безпеку України.
11. Критерії ефективності бюджетної політики.
12. Бюджетна стратегія та бюджетні цілі.
13. Внутрішні та зовнішні загрози бюджетній безпеці держави.
14. Оцінка стану бюджетної безпеки України.
15. Бюджетні правопорушення як форма небезпеки у сфері економічних повноважень та управління та правові форми відповідальності за їх скоєння.
16. Зарубіжний досвід досягнення оптимального стану бюджетної безпеки європейських держав.
17. Охарактеризуйте можливі шляхи реформування бюджетної безпеки України.

18. Визначити перспективи покращення стану бюджетної безпеки України.
19. Розкрити суть бюджетної безпеки в контексті реалізації ефективної державної фінансово-економічної політики як основи досягнення національних інтересів.
20. Роль правоохоронних органів України у боротьбі з бюджетними злочинами та забезпеченні бюджетної безпеки держави.
21. Розкрийте сутність механізму державного управління бюджетною безпекою.
22. Визначте вплив державного макроекономічного прогнозування на стан бюджетної безпеки.
23. Розкрийте сутність інтегральної оцінки бюджетної безпеки України.
24. Дослідити зарубіжний досвід регулювання бюджетних відносин з метою забезпечення стабільності усієї бюджетної системи та захищеності від непередбачених кризових явищ ззовні.
25. Визначити основні тактичні завдання сьогодення щодо забезпечення бюджетної безпеки.

ТЕМА 7. ВАЛЮТНА БЕЗПЕКА

1. Вплив інфляції на фінансову безпеку держави.
2. Валютна безпека як складова фінансової безпеки: суть, критерії та індикатори оцінки.
3. Поняття про валютну безпеку держави, валютну безпеку суб'єктів господарювання і валютну безпеку громадян.
4. Стійкість і конвертованість національної валюти як невід'ємні складові фінансової безпеки держави, суб'єктів господарювання, громадян.
5. Валютна безпека як стан курсоутворення, який створює оптимальні умови для поступального розвитку вітчизняного експорту.
6. Граничні значення індикаторів як кількісні величини, порушення яких викликає загрозові процеси в економіці.
7. Валютне законодавство у контексті забезпечення валютної безпеки держави.
8. Обґрунтована валютна стратегія у контексті забезпечення фінансової безпеки держави.
9. Інструменти та важелі валютної політики та їх вплив на фінансову безпеку.
10. Поняття про загрози валютній безпеці держави.
11. Систематизація та класифікація загроз валютній безпеці держави.
12. Індикатори стану валютної складової фінансової безпеки держави.
13. Вплив валютних проблем на фінансову безпеку країни.
14. Стан валютної безпеки в Україні та шляхи її підвищення.
15. Розкрити чинники, що впливають на валютну безпеку?
16. Розглянути зовнішні та внутрішні загрози для бюджетної безпеки.
17. Розкрити сутність механізму формування валютної безпеки.

18. Визначити чинники валютної безпеки які впливають на соціально-економічний розвиток держави.
19. Розглянути наявні в науковій літературі поняття «індикатор валютної безпеки».
20. Визначити перелік та охарактеризувати показники індикаторів валютної безпеки за останні 3 роки.
21. Охарактеризувати нормативні значення індикаторів валютної безпеки.
22. Визначити існуючі недоліки методики визначення валютної безпеки держави.

ТЕМА 8. БЕЗПЕКА ГРОШОВО-КРЕДИТНОГО РИНКУ

1. Роль і значення грошово-кредитного ринку для фінансової безпеки держави.
2. Місце грошово-кредитної політики в системі забезпечення фінансової безпеки держави.
3. Роль грошово-кредитної політики у забезпеченні економічної безпеки держави
4. Визначити ефективність заходів НБУ, що застосовуються для стабілізації грошово-кредитної системи України.
5. Визначте основні чинники, що впливають на стан безпеки грошово-кредитної системи України.
6. Охарактеризуйте склад системи органів, що формують та здійснюють реалізацію грошово-кредитної політики в Україні з огляду забезпечення її безпеки.
7. Визначити основні види цілей проведення грошово-кредитної політики з метою забезпечення її безпеки.
8. Охарактеризуйте етапи забезпечення грошово-кредитної безпеки.
9. Шляхи забезпечення грошово-кредитної безпеки України.
10. Роль грошового обігу та грошової системи в забезпеченні грошово-кредитної безпеки.
11. Методи оцінки грошово-кредитної безпеки.
12. Загрози грошово-кредитній безпеці.
13. Шляхи вирішення проблем забезпечення ефективності та безпеки грошово-кредитної політики в Україні.
14. Пріоритетні методи удосконалення грошово-кредитної політики в системі зміцнення фінансової безпеки України.
15. Теоретичні засади грошово-кредитної політики в системі фінансової безпеки держави.
16. Загрози фінансовій безпеці держави в умовах військового стану та дестабілізації грошово-кредитної сфери.
17. Роль фінансового моніторингу в сучасній системі забезпечення грошово-кредитної безпеки економіки.
18. Правове забезпечення грошово-кредитної безпеки держави в умовах глобалізації.

19. Оцінка загроз грошово-кредитній безпеці України на сучасному етапі розвитку економіки.
20. Механізм забезпечення безпеки у грошово-кредитній системі.

ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ТЕМ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ТВОРЧОГО ЗАВДАННЯ

1. Сутність фінансових інтересів та пріоритетні національні фінансові інтереси.
2. Забезпечення високої фінансової ефективності роботи.
3. Підтримка фінансової стійкості та незалежності підприємства.
4. Управління фінансово-економічною безпекою підприємства.
5. Забезпечення реалізації фінансових інтересів, місії та завдань.
6. Захист комерційної таємниці.
7. Механізм забезпечення управління фінансово-економічною безпекою підприємства.
8. Збалансованість і комплексність фінансових інструментів.
9. Діагностика небезпек, загроз та ризиків у фінансово-економічній сфері.
10. Аналіз загроз внутрішніх і зовнішніх негативних впливів на політико-правову складову фінансової безпеки.
11. Ресурсне забезпечення зростання фінансової безпеки підприємства.
12. Необхідність надання відповідних гарантій.
13. Ділова розвідка.
14. Механізми формування стратегічної фінансової безпеки суб'єктів господарювання.
15. Комплексна модель механізмів оцінки й аналізу загроз фінансовій безпеці підприємства.
16. Забезпечення безпеки банківської діяльності.
17. Методи підвищення рівня боргової безпеки України
18. Боргова безпека України: оцінка, ризики та перспективи.
19. Фінансова безпека банківського сектору
20. Методи усунення внутрішніх та зовнішніх загроз банківської безпеки.
21. Виявлення загроз та усунення ризиків у забезпеченні фінансової безпеки банківської системи України.
22. Особливості забезпечення безпеки банківської системи.
23. Грошово-кредитна політика Національного банку України та шляхи її удосконалення.
24. Грошово-кредитна політика як один із головних чинників забезпечення фінансової безпеки держави.
25. Чинники забезпечення діяльності грошово-кредитної сфери в контексті формування системних характеристик фінансової безпеки.
26. Функціональні особливості грошово-кредитного ринку з огляду фінансової безпеки.
27. Світовий досвід забезпечення грошово-кредитної безпеки держави.
28. Забезпечення безпеки у грошово-кредитній системі з врахуванням інтеграційних та глобалізаційних процесів.

29. Підходи до оцінювання рівня фінансової безпеки України.
30. Систематизація та класифікація загроз валютній безпеці держави.
31. Індикатори стану валютної складової фінансової безпеки держави.
32. Механізм державного управління бюджетною безпекою.
33. Інструменти та важелі бюджетної політики та їх вплив на фінансову безпеку.
34. Критерії безпеки фондового ринку в контексті забезпечення фінансової безпеки.
35. Боргова безпека України: критерії оцінки та проблеми забезпечення.
36. Заходи нейтралізації загроз безпеки небанківського фінансового ринку.
37. Стратегії фінансової безпеки підприємства.
38. Фінансова безпека підприємства: суть та передумови формування.
39. Інструменти забезпечення фінансової безпеки підприємства.
40. Чинники валютної безпеки та їх вплив на соціально-економічний розвиток держави.

КРИТЕРІЇ ОЦІНКИ СТАНУ ВИКОНАННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧА З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.

Результат освітньої діяльності здобувача вищої освіти оцінюється за такими рівнями і критеріями:

Бали	Критерії оцінювання	Рівень компетентності	Оцінка
90 – 100	<p>Здобувач демонструє бездоганні, повні і міцні знання навчального матеріалу з дисципліни, правильно і обґрунтовано приймає необхідні рішення в різних нестандартних ситуаціях. Вміє реалізувати теоретичні положення дисципліни, аналізує та співставляє дані на основі набутих знань та умінь. Під час навчання при проведенні практичних, семінарських занять, при виконанні контрольних завдань проявляє вміння самостійно вирішувати поставлені завдання, активно включається в дискусію, може відстоювати власну позицію в питаннях та рішеннях, що розглядаються.</p> <p>Зменшення з 100- бальної оцінки може бути пов'язане з недостатнім розкриттям питань, що стосуються дисципліни, яка вивчається, або здобувач проявляє невпевненість в тлумаченні теоретичних положень чи складних практичних завдань.</p>	<p style="text-align: center;">Високий</p> <p>Повністю забезпечує вимоги до знань, умінь і навичок що викладені в робочій програмі навчальної дисципліни. Власні пропозиції с здобувача в оцінках і вирішенні практичних задач підвищує його вміння використовувати знання які він отримав при вивчення інших дисциплін, а також знання, набуті при самостійному поглибленому вивченні питань, що відносять до дисципліни яка вивчається.</p>	Відмінно (А)
82-89	<p>Здобувач демонструє гарні знання, добре володіє матеріалом з дисципліни, робить на їх основі аналіз можливих ситуацій та вміє застосувати теоретичні положення при вирішенні практичних задач, але допускає окремі неточності. Може самостійно виправляти допущені помилки, кількість яких є незначною.</p> <p>Знає сучасні технології та методи розрахунків даної дисципліни. При виконанні контрольних завдань та поясненні прийнятих рішень, дає вичерпне пояснення.</p>	<p style="text-align: center;">Достатній</p> <p>Забезпечує здобувач у самостійне вирішення основних практичних задач в умовах, коли вихідні дані в них змінюється порівняно з прикладами, що розглянуті при вивченні дисципліни.</p>	Добре (В)
74-81	<p>Здобувач в загальному добре володіє матеріалом, знає основні положення матеріалу з дисципліни, робить на їх основі аналіз можливих ситуацій та вміє застосовувати при вирішенні типових практичних завдань, але допускає окремі неточності. Пояснює основні положення виконаних завдань. Помилки у відповідях</p>	<p style="text-align: center;">Достатній</p> <p>Конкретний рівень, за вивченим матеріалом програми дисципліни. Додаткові питання про можливість використання теоретичних положень</p>	Добре (С)

	не є системними. Розуміє основні положення, що мають визначальне значення при проведенні практичних, семінарських занять, при виконанні контрольних завдань в межах дисципліни що вивчається.	для практичного використання викликають утруднення.	
64-73	Здобувач засвоїв основний теоретичний матеріал, що передбачений програмою дисципліни та розуміє постановку стандартних практичних завдань, має пропозиції щодо напрямку їх вирішення. Розуміє основні положення, що є визначальними в курсі, може вирішувати подібні завдання тим, що розглядалися з викладачем, але допускає значну кількість неточностей і грубих помилок, які може усувати за допомогою викладача.	Середній Забезпечує достатньо надійний рівень відтворення основних положень дисципліни	Задовільно (D)
60-63	Здобувач має певні знання, передбачені програмою дисципліни, володіє основними положеннями, що вивчаються на рівні, який визначається як мінімально допустимий. З використанням основних теоретичних положень, здобувач з труднощами пояснює правила вирішення практичних завдань дисципліни. Виконання практичних контрольних завдань значно формалізовано: відсутнє глибоке розуміння роботи та взаємозв'язків з іншими дисциплінами.	Середній Є мінімально допустимий у всіх складових програми дисципліни	Задовільно (E)
35-59	Здобувач може відтворити окремі фрагменти з курсу. Незважаючи на те, що програму навчання дисципліни здобувач виконав, працював він пасивно, його відповіді в більшості є невірними, необґрунтованими. Цілісність розуміння матеріалу з дисципліни у здобувача відсутні.	Низький Не забезпечує реалізації задач, що формуються при вивченні дисципліни	Незадовільно з можливістю повторного складання (F)
0-34	Здобувач повністю не виконав вимог програми навчальної дисципліни. Його знання на підсумкових етапах навчання є фрагментарними.	Незадовільний Здобувач не підготовлений до самостійного вирішення задач, які окреслив мету та завдання дисципліни	Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни (FX)

Розподіл балів, які отримують здобувачі

Поточне тестування та самостійна робота				Підсумковий контроль	Разом
Змістовий модуль 1	Змістовий модуль 2	Творче завдання	Всього		

T1	T2	T3	мкр 1	T4	T5	T6	T7	T8	мкр 2	10	70	30	100
5	5	5	10	5	5	5	5	5	10				

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

Базова

1. Варналій. З. С Економічна безпека: навч. посіб. Київ : Знання, 2018. 647 с.
2. Іванова Н.С. Економічна безпека: навч. посіб. Кривий Ріг: ДонНУЕТ, 2020. 139 с.
3. Крупка М. І., Яструбецька Л. С. Фінансова безпека суб'єктів господарювання: підручник Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2018. 320 с.
4. Кузенко Т. Б., Сабліна Н. В. Фінансова безпека підприємства: навч. пос. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2020. 123 с.
5. Марченко О. М., Пушак Я. Я., Ревак І. О. Фінансова безпека держави : навч. пос. Львів, 2020. 356 с.
6. Мельник С. І. Управління фінансовою безпекою підприємств: теорія, методологія, практика: монографія. Львів: «Растр-7», 2020. 384 с.
7. Пирожков С. І., Сухоруков А. І., Воробйов С. Л., Крупельницька Т. П. Методичні рекомендації щодо оцінки рівня економічної безпеки України. Київ : Національний інститут проблем міжнародної безпеки, 2003. 63 с.
8. Про затвердження Методики розрахунку рівня економічної безпеки України : Наказ Міністерства економіки України 02.03.2007 р. № 60. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0060665-07>
9. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України : Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України 29.10.2013 р. № 1277. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13>
10. Резворович К. Р. Юнін О. С., Круглова О. О. Фінансово-економічна безпека: теоретико-правові аспекти: навч. посіб. Дніпро : Видавець Біла К. О., 2019. 195 с.

Допоміжна

1. Bondaruk T., Momotiuk L., Zaichko I. (2022). Budgetary policy of Ukraine in time of challenges and its impact on financial security. *STATISTICS IN TRANSITION new series and STATISTICS OF UKRAINE. Joint Special Issue: A New Role for Statistics*. Vol. 23, №5. Pp. 185-208.
2. Bondaruk T. H., Bondaruk O. S., Kulish A. P. Influence of risks and state economic security treatments on foreign direct investments. *Economies' Horizons*. 2019. № 1(8). С. 77-88. URL: <http://eh.udpu.edu.ua/article/view/177760/177637>
3. Bondaruk, T. H., Momotiuk, L. Ye., Bondaruk, O. S. Budget Security as Factor of Economic Development of the State. *Statystyka Ukrainy - Statistics of Ukraine*. 2020. №2-3. Pp. 40-47. URL: <http://194.44.12.92:8080/jspui/handle/123456789/5369>
4. Zaichko I. V. An assessing the role of public financial policy in the field of culture. *Економічні горизонти*. 2020. № 4 (15). С. 4–15.

5. Zaichko I. V. Methodical provision of financial security assessment of the state. *Економічні горизонти*. 2020. № 1(12). С. 15–26. [https://doi.org/10.31499/2616-5236.1\(12\).2020.205284](https://doi.org/10.31499/2616-5236.1(12).2020.205284)
6. Zaichko I., Bohrinovtseva L., Verheliuk Yu, Purdenko O. (2023). Current challenges and prospects of management of loan portfolio quality in wartime: the case of Ukraine. *Академічний огляд*. 2023. №2 (59). С. 218-234. URL: <https://acadrev.duan.edu.ua/images/PDF/2023/2/16.pdf>
7. Zaichko I., Vysotska M., Miakyshevska O., Kosmidailo I., Osadchuk N. (2021). Modelling of public financial security and budget policy effects. *Journal of Computer Science and Network Security*. Vol. 21, № 9. Pp. 239-246. URL: http://paper.ijcsns.org/07_book/202109/20210932.pdf
8. Zaychko I. V. Оцінка ролі бюджетної складової у фінансовій безпеці. *Knowledge, Education, Law, Management*. 2019. №3-4(28). URL: <http://kelmczasopisma.com/viewpdf/679>
9. Білошкурська Н. В., Заїчко І. В. Нормативно-правове та методичне підґрунтя визначення рівня забезпечення і регулювання фінансової безпеки підприємств та держави. *Економіка та суспільство*. 2021. № 34. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/991>
10. Білошкурський М. В., Заїчко І. В., Ковернінська Ю. В. Фінансовий аналіз резервів прибутку для активізації інвестиційно-інноваційної діяльності підприємства. *Journal of Innovations and Sustainability*. 2023. Том 7. № 2. URL: <https://is-journal.com/is/article/view/184>
11. Богріновцева Л. М., Заїчко І. В., Федина В. В. Управління кредитним ризиком банку на фінансовому ринку: теоретичний аспект. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2024. № 2(11). С. URL: <http://dees.iei.od.ua/index.php/journal/article/view/367>
12. Богріновцева Л. М., Ключка О. В., Заїчко І. В. Розвиток та впровадження інноваційних підходів до фінансового управління страховими компаніями в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2024. № 60. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3608>
13. Богріновцева Л. М., Заїчко І. В. Інновації в інституційному забезпеченні розвитку кредитного ринку України. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. Серія: «Економічні науки». 2023. №10(78). URL: <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2023-10-9227>
14. Богріновцева Л., Бондарук О., Ключка О. Фінансова безпека страхового ринку: теоретичний аспект. *Acta Academiae Beregsasiensis. Economics*. 2023. № 4. С. 216-226. URL: <https://aab-economics.kmf.uz.ua/aabe/article/view/91/104>
15. Богріновцева Л., Бондарук О., Ключка О. Шляхи протидії страховому шахрайству в сучасних умовах розвитку. *Європейський науковий журнал Економічних та Фінансових інновацій*. 2024. №1(13). С.107-117. URL: <https://doi.org/10.32750/2024-0111>
16. Богріновцева Л.М., Житар М.О., Чамор Г.С. Фінансова стійкість страхових компаній: управління ризиками. *Збірник наукових праць Університету державної фіскальної служби України*. 2019. №1. С.7-19

17. Бондарук Т. Г., Заїчко І. В., Бондарук І. С. Діагностика фінансового стану підприємства та його інвестиційної привабливості в системі фінансового менеджменту. *Науковий вісник Національної академії статистики, обліку та аудиту*. 2022. № 1-2. С. 62-75. URL: <http://194.44.12.92:8080/jspui/bitstream/123456789/6274/1/Vis-1-2-2021-Verstka%2b-62-75.pdf>
18. Бондарук Т. Г. Інноваційний розвиток вітчизняних підприємств та його фінансове забезпечення: нові виклики та перспективи в умовах нестабільності. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. Серія економічна. Серія юридична*. 2023. Вип. 39/2023. С. 411-420. URL: <https://nzlubp.org.ua/index.php/journal/article/view/1068/949>
19. Бондарук Т. Г., Бондарук О. С. Виклики для бюджетної безпеки в умовах війни в Україні. *Сучасна статистика: матеріали XX Міжнар. наук.-практ. конф. з нагоди Дня працівників статистики*. Київ: «Інформаційно-аналітичне агентство», 2022. С. 13-16. URL: <http://194.44.12.92:8080/jspui/handle/123456789/7169>
20. Бондарук Т. Г., Бондарук О. С. Механізм забезпечення інвестиційної безпеки держави. *Бізнес-аналітика в управлінні зовнішньоекономічною діяльністю: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф.* Київ: ТОВ «НВП «Інтерсервіс», 2023. С. 106-109. URL: <http://194.44.12.92:8080/jspui/handle/123456789/7506>
21. Бондарук Т. Г., Бондарук О. С., Ігнатова І. С. Економічна природа механізму забезпечення інвестиційно-інноваційної безпеки. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2019. № 2 (18). С. 137-145. URL: <http://ppeu.stu.cn.ua/article/view/184229/183975>
22. Бондарук Т. Г., Заїчко І. В., Бондарук І. С. Діагностика фінансового стану підприємства та його інвестиційної привабливості в системі фінансового менеджменту. *Науковий вісник Національної академії статистики, обліку та аудиту*. 2022. № 1-2. С. 62-75. URL: <http://194.44.12.92:8080/jspui/handle/123456789/6274>
23. Бондарук Т. Г., Заїчко, І. В., Заїчко, І. Д. Роль фінансових ресурсів в інноваційно-інвестиційному розвитку підприємств. *Академічні візії*. 2024. Вип.27. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/927>
24. Бондарук Т., Чеховська М., Бондарук О. Економічна безпека України під час військових дій: виклики та шляхи протидії. *Економічні горизонти*. 2024. №1(27). С. 129–141. URL: [https://doi.org/10.31499/2616-5236.1\(27\).2024.299201](https://doi.org/10.31499/2616-5236.1(27).2024.299201)
25. Бондарук Т.Г. Особливості розвитку фіскального простору місцевих бюджетів в контексті забезпечення бюджетної безпеки. *Інформаційно-аналітичне забезпечення управління фінансово-економічною безпекою держави, регіону, суб'єктів господарювання в умовах COVID-19: матеріали X Міжнар. наук.-практ. конф.*, 18-19 листопада 2021р. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2021. С. 42-45

26. Бондарук Т.Г. Точки зростання та їх роль у забезпеченні стійкого економічного розвитку територій. *Економіка та суспільство*. 2021. № 28. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/532>
27. Бондарук Т.Г., Богріновцева Л.М. Роль ринку цінних паперів як джерела фінансування державного боргу. *Інтернаука*. Серія: Економічні науки. 2023. №7. URL: <https://www.inter-nauka.com/uploads/public/16905405619086.pdf>
28. Бондарук Т.Г., Бондарук О.С. Бюджетна безпека як фактор економічного розвитку держави. *Стратегія розвитку України: фінансово-економічний та гуманітарний аспекти*: матеріали VI Міжнар. наук.-практ. конф. Київ: «Інформаційно-аналітичне агентство», 2019. С. 116-119
29. Бондарук Т.Г., Бондарук О.С. Джерела загроз бюджетної безпеки України. *Бізнес-аналітика в управлінні зовнішньоекономічною діяльністю*: матеріали VI Міжнар. наук.-практ. конф., 15 березня 2019 р. Київ: ДП «Інформаційно-аналітичне агентство», 2019. С. 20-23
30. Бондарук Т.Г., Бондарук О.С. Інвестиційна безпека держави: стратегічні цілі та механізм забезпечення. *Статистика України*. 2019. Вип. 85. №2. С. 83-90. URL: <https://su-journal.com.ua/index.php/journal/article/view/246>
31. Бондарук Т.Г., Бондарук О.С. Інструментарій оцінювання стану бюджетної безпеки. *Розвиток державного фінансового контролю в контексті економічної безпеки країни* : зб. матер. I Міжнародного форуму. Держ. фіск. служб. України, Університет ДФС України. Ірпінь, 2019. С. 20-23
32. Житар М., Сосновська О., Щур Р., Ліснічук О., Наволокіна А. Науково-методичний підхід до оцінки діагностики економічної безпеки суб'єктів господарювання. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. № 5(46), 2022. С. 209–221. URL: <https://doi.org/10.55643/fcaptop.5.46.2022.3872>
33. Заїчко І. В. Визначення пріоритетів економічної безпеки країни. *Ukraine – EU. Modern technology, business and law: collection of international scientific papers: in 2 parts. Part 1. Modern priorities of economics, management and social development. Environmental protection collection*. Chernihiv : CNUT, 2015. Р. 128 – 131. URL: <https://er.chdtu.edu.ua/bitstream/ChSTU/3539/1/UKR%202015%20Slovakia%20Koshelenko%20%D1%80.159-161.pdf#page=129>
34. Заїчко І. В. Безпека бюджетної системи як особливий елемент фінансової безпеки держави. *Стратегічні пріоритети розвитку економіки, фінансів, обліку та права в Україні та світі*: зб. тез доповідей Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Полтава, 3 жовтня 2019 р.). Полтава : ЦФЕНД, 2019. Ч. 1. С. 48-50. URL: https://nubip.edu.ua/sites/default/files/zbirnik_8.pdf#page=49
35. Заїчко І. В. Бюджетна політика в системі забезпечення фінансової безпеки : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.08. Чернігів, 2020. 265 с.
36. Заїчко І. В. Бюджетна складова забезпечення фінансової безпеки держави. *Сучасні тенденції розвитку фінансово-кредитної системи: теорія та*

- практика* : колективна монографія / Кол. авторів. Полтава, 2019. С. 83 – 90. https://www.economics.in.ua/2020/01/blog-post_20.html
37. Заїчко І. В. Грошово-кредитна політика як метод ефективного управління джерелами фінансування підприємств. *Глобалізаційні виклики економіки, обліку, фінансів та права*: зб. тез доповідей Міжнар. наук.-практ. конф. (Полтава, 14 вересня 2023 р.). Полтава: ЦФЕНД, 2023. С. 52-54. URL: <http://www.economics.in.ua/2023/09/14.html>
38. Заїчко І. В. Загрози та ризики фінансовій безпеці на ринку фінансових послуг. *Study of modern problems of civilization*: зб. тез доповідей V Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Осло, Норвегія, 19-23 жовтня 2020 р.). 2020. С. 96-99. URL: <https://isg-konf.com/uk/study-of-modern-problems-of-civilization/>
39. Заїчко І. В. Механізми впливу бюджетної політики на соціально-економічний розвиток держави. *Scientific Collection «InterConf», (38): with the Proceedings of the 1st International Scientific and Practical Conference «Science, Education, Innovation: Topical Issues and Modern Aspects»* (December 16-18, 2020). Tallinn, Estonia: Uhingu Teadus juhatus, 2020. С. 277-279. URL: <http://surl.li/umwei>
40. Заїчко І. В. Організаційно-економічна основа бюджетних механізмів забезпечення фінансової безпеки. *Розвиток фінансово-економічного становища на різних рівнях управління: підприємство, регіон, держава*: матеріали Міжнар. наук. прак. конф. (м. Дніпро, 18 квітня 2020 року). Дніпро: НО «Перспектива», 2020. С. 83-86. URL: http://dspace.wunu.edu.ua/jspui/bitstream/316497/38202/1/Perspektyva_19.10.pdf
41. Заїчко І. В. Особливості та основні напрямки грошово-кредитної політики України в умовах воєнного стану. *Acta Academiae Beregsasiensis. Economics*. 2023. №2. <https://aab-economics.kmf.uz.ua/aabe/article/view/95>
42. Заїчко І. В. Оцінка впливу бюджетної політики на забезпечення макроекономічного регулювання. *Бізнес, цифрові інновації та підприємництво: аналіз тенденцій та науково-економічний розвиток*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Львів, 25 січня 2020 року). Львів: ЛЕФ, 2020. С. 116-119. URL: https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/29124/1/lef.lviv.ua_25.01.pdf
43. Заїчко І. В. Перспективи та пріоритети розвитку економічної безпеки з урахуванням стану інституційного контуру. *Трансформація національної економіки в контексті реалізації євроінтеграційної стратегії*: матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Миколаїв, 27 грудня 2019 р.). Миколаїв: МНУ імені В. О. Сухомлинського, 2019. С. 16-19. URL: http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/38205/1/econom.uni.mk.ua_27%20%D0%B3%D1%80%D1%83%D0%B4%D0%BD%D1%8F.pdf
44. Заїчко І. В. Пріоритетні завдання бюджетної політики в системі забезпечення фінансової безпеки держави. *Стратегія розвитку України: фінансово-економічний та гуманітарний аспекти*: матеріали VII Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 16 жовтня 2020 р.). Київ: «Інформаційно-

- аналітичне агенство», 2020. С. 51-53. URL: <http://194.44.12.92:8080/xmlui/handle/123456789/5306>
45. Заїчко І. В. Теоретичні аспекти бюджетної безпеки як одного з механізмів забезпечення економічної безпеки. *Стратегія розвитку України: фінансово-економічний та гуманітарний аспекти*: матеріали VII Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 15 жовтня 2021 р.). Київ: «Інформаційно-аналітичне агенство», 2021. С. 44-47. URL: <http://194.44.12.92:8080/jspui/bitstream/123456789/6056/1/1%20%2811%29.pdf>
46. Заїчко І. В. Теоретичні аспекти взаємозв'язку фінансової і національної безпеки держави. *Розвиток фінансово-економічного становища на різних рівнях управління: підприємство, регіон, держава* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 19 жовтня 2019 р.). Дніпро: НО «Перспектива», 2019. С. 10-12. URL: http://dspace.wunu.edu.ua/jspui/bitstream/316497/38202/1/Perspektyva_19.10.pdf
47. Заїчко І. В. Фінансова безпека в системі фінансового управління. *Сучасні проблеми і перспективи економічної динаміки*: матеріали 7 Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. молодих учених та студентів (м. Умань, 19-20 листопада 2020 р.). Умань, 2020. С. 193-198. URL: <https://cutt.ly/025oRar>
48. Заїчко І. В. Фінансова стійкість підприємств як інструмент реалізації фінансової безпеки. *Молодий вчений*. 2019. №10. С. 651-656. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2019/10/137.pdf>
49. Заїчко І. В. Формування механізму збалансування взаємовпливів макроекономічної та бюджетної політик. *Scientific Bases Of Solving Of The Modern Tasks: Abstracts of XIX International Scientific and Practical Conference (Frankfurt am Main, Germany)*. 2020. Pp. 205-208. URL: <https://isg-konf.com/wp-content/uploads/2020/05/XIX%20Conference%20-01-02-%20Frankfurt%20am%20Main.%20Germany%20book.pdf>
50. Заїчко І. В. Стійкість як фактор фінансової безпеки держави. *Сучасні проблеми і перспективи економічної динаміки*: матеріали VI Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. молодих учених та студентів, (м. Умань, 31 жовтня-1 листопада 2019 р.). Умань : ВПЦ «Візаві», 2019. С. 83-85. URL: <https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/123456789/11955/1/1%D0%97%D0%91%D0%86%D0%A0%D0%9D%D0%98%D0%9A%20%D0%A2%D0%95%D0%97%202019%20.pdf#page=83>
51. Заїчко І. В., Богріновцева Л. М. Фінансовий менеджмент в системі забезпечення діяльності збутових підприємств. *Економіка та суспільство*. 2022. № 45. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1933/1861>
52. Заїчко І. В., Заїчко В. І. Фінансова безпека як категорія національної економіки. *Стратегія розвитку України: фінансово-економічний та гуманітарний аспекти*: матеріали IX Міжнар. наук.-практ. конф. Київ, «Інформаційно-аналітичне агенство», 2022. С. 94-98. URL: <http://194.44.12.92:8080/jspui/handle/123456789/6887>
53. Заїчко І. В., Заїчко І. Д. Фінансове та ресурсне забезпечення будівельних підприємств в умовах нестабільності. *Економіка, облік, фінанси та право: сучасні тенденції та перспективи розвитку в Україні та світі*: зб. тез

- доповідей міжнародної науково-практичної конференції (м. Біла Церква, 12 січня 2024 р.): у 2 ч. Біла Церква: ЦФЕНД, 2024. Ч. 2. С. 51-53. <https://www.economics.in.ua/2024/01/12-2.html>
54. Заїчко І. В., Мигович Т.В., Криховецька З. М. Роль монетарної політики та банківського сектору в системі антикризового фінансового управління. *Економіка та суспільство*. 2024. № 59. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3375/3302>
  55. Заїчко І. В., Яценко О. В., Різник Д. В. Інвестиційні фонди та їх роль на фондовому ринку: ETF, взаємні фонди, хедж-фонди. *Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практичної діяльності*. 2024. №1. С. 83-98. URL: <http://efm.vsau.org/storage/articles/June2024/NvWludpKhIEYE0Oq7TnJ.pdf>
  56. Заїчко І. В. Теоретико - методологічна оцінка фінансової безпеки держави в умовах соціально-економічної трансформації. *Науковий вісник Національної академії статистики, обліку та аудиту*. 2020 № 4 С. 86-96. <http://194.44.12.92:8080/jspui/handle/123456789/5953>
  57. Заїчко І. В., Бовш Л. А. Безпека держави в контексті формування сприятливих умов господарювання економічних суб'єктів. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія «Економіка»*. 2016. Вип. 1(5). С. 11 -17. [https://economics-msu.com.ua/web/uploads/journals_pdf/Scientific%20Bulletin%20of%20MSU.%20Series%200Economics%202016%20Issue%201\(5\).pdf#page=7](https://economics-msu.com.ua/web/uploads/journals_pdf/Scientific%20Bulletin%20of%20MSU.%20Series%200Economics%202016%20Issue%201(5).pdf#page=7)
  58. Заїчко І.В., Заїчко І. Д., Заїчко В. І. Внутрішній фінансовий моніторинг грошових потоків підприємства як інструмент управління його фінансовою стійкістю та інвестиційною привабливістю. *Європейський науковий журнал Економічних та Фінансових інновацій*. № 1(13), С. 118-130. URL: <https://journal.eae.com.ua/index.php/journal/article/view/258/214>
  59. Заїчко І.В., Різник Д. В., Павленко Н.В. Антикризове управління фінансами: стратегії та інструменти для подолання кризових ситуацій. *Причорноморські економічні студії*. Вип. 46. Видавничий дім «Гельветика». 2024. С. 146-153. <http://bses.in.ua/uk/2024>
  60. Кужелев М.О., Федина В.В., Щербина В.Ю. Напрями зміцнення фінансової безпеки підприємства в умовах економічної нестабільності. *Економіка і управління*. 2022. № 2(94). С.73-78. DOI: 10.36919/2312-7812.2.2022.73.
  61. Онишко С. В., Богріновцева Л. М. Фінансовий ринок як рушій глобалізаційних змін та його зв'язок із рівнем фінансової безпеки. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія «Економіка». 2023. №28(56). С.102-108. URL: <https://journals.oa.edu.ua/Economy/article/download/3740/3385/6418>
  62. Федина В. В., Заїчко І. В. Цифрова валюта центрального банку: перспективи в Україні. *Сучасні виклики та тенденції розвитку фінансової системи*: зб. тез доповідей Всеукраїнської наук.-практ. конф. (м. Івано-Франківськ, 23 квітня 2024 року). м. Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника. Івано-Франківськ, 2024. С.228-230

63. Федина В.В. Кредитний ризик банку: сутність та причини виникнення. *Підприємництво і торгівля*. 2023. № 39. С. 223-228.

Інформаційні ресурси

1. Інформаційно-аналітичний портал Українського агентства фінансового розвитку. URL: <https://ufin.com.ua/>
2. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <https://www.rada.gov.ua/>
3. Офіційний сайт Державної казначейської служби України. URL: <https://www.treasury.gov.ua/ua>
4. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
5. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://mof.gov.ua/uk>
6. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/>
7. Офіційний сайт Національного інституту стратегічних досліджень. URL: <https://niss.gov.ua/>
8. Офіційний сайт Урядового порталу. URL: <https://www.kmu.gov.ua/>
9. Офіційний сайт Міністерства економіки України. URL: <http://www.me.gov.ua/>
10. Сайт Асоціації українських банків. URL: <https://aub.org.ua/>
11. Статистична служба Європейської комісії (Євростат). URL: www.europa.eu.int
12. Періодичні видання (журнали, тижневики):
  - Актуальні проблеми економіки. URL: <http://eco-science.net/Arhive.htm>
  - Економіка України. URL: <https://journals.ua/business/ekonomika-ukrainy>
  - Економіка, фінанси, право. URL: <http://efp.in.ua/uk>
  - Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право URL: <http://zt.knteu.kiev.ua>
  - Науковий вісник Національної академії статистики, обліку і аудиту URL: <https://nasoa-journal.com.ua/index.php/journal>
  - Фінанси України URL: <https://finukr.org.ua>
13. Сайти Інтернет:
  - www.ft.com - Financial Times
  - www.businessweek.com - Business Week
  - www.economist.com - The Economist
  - www.europe.eu.int - Європейський союз
  - www.imf.org - Міжнародний валютний фонд
  - www.worldbank.org - Світовий банк
  - www.wto.org - Світова організація торгівлі
  - www.portal.euromonitor.com - Євромонітор
  - www.uncitral.org - Конференція ООН щодо права міжнародної торгівлі (ЮНСІТРАЛ)
  - www.iccwbo.org - Міжнародна торговельна палата (МТПП)